I. GOTHOFREDI IC.

DE

IMPERIO MARIS

ET DE IVRE

NAVFRAGII COLLIGENDI

LEGEQVE RHODIA,

ὑπόμνημα,

Ex Iure Romano,

Ad Legem Ἀξίωσις, ſeu Legem *Deprecatio*, 9. *Digeſtis de L. Rhodiâ de Iactu.*

GENEVÆ,

Sumpt. Ioannis Ant. & Samuelis de Tournes.

M. DC. LIIII.

Nobilissimo & Amplissimo Viro,

D. NIC. FABRICIO PEIRESCIO, SVPREMI Senatûs Aquensis Consiliario,

IAC. GOTHOFREDVS *IC. & Senator S.*

QVOD apud omnes qui scriptis famam adsequi gestiunt, pręcipuum deputo, vt ne circa id quod quisque sibi delegit studium justo diutius *domi* immoretur, verùm certum in eo modum, statosq; sibi fines propositos intelligat, id in iis potissimùm scientiis, quæ *Practicæ* audiunt, maturè adsequi, in summâ felicitatis parte ponere soleo. Quod quidem euenit, vbi curiositate semel expletâ, ingeniòve affa-

tim instructo, mox & instrumentorum notitiâ siue copiâ in vsum olim suum contractâ, ad prę sentem rerum actum sua quisque studia ita conuertit, vti prout sese res tantùm dant, ita & operam quoque suam eò collatam velit. Memorare possem, quos vmbraticis studiis seductos ingenti famæ hæc ætas jure inseruit quamplurimos, tempestiuâ subinde vel paucissimarum pagellarum pro re natâ industriâ. Eandem verò, Iurisprudentiam professis prouenire adhuc posse, tam rara hodie fides est, vt contrà pars foro tantùm seu Iudiciis velut glebæ adscriptam, atque intra *Edicti* fines circumscriptam, vulgari iam diuerbio, putent: alii exhaustam & effœtam penitus autument: pars multò maxima eorum qui sese ad scribendum adplicant, mole tantùm scripta sua commendari posse censeant. Ab hisce omnibus diuortiũ egisse me dudum gratulor, qui vt Romani juris scientiam πολιτικώτατον omnium contendo, ita & fugientia quædam iam olim extenebrare institui, & ad *quotidiana* animum studiáque mea adsueui: sic quidem etiam, vt ærumnabilium antehac laborum, qui fauentem Lucinam aliquam

tamdiu

tamdiu expectant, ingratiis hactenus susceptorum, morsum nil æquè interea edulcare queat, quàm vbi bona sese mihi dat occasio, sepositum vel leue quid à vulgi sensu è Iuris Nostri horreis conditísque in rem præsentem deripiendi: quò spectabat quoq; nuper Discursus Historicus *ad legem Quisquis, Codice ad l. Iuliam Maiestatis*. Non vt ἀλλοτριοπραγμων, atque inrogatus, alienæ memet vnquam controuersiæ immergam inserámve: Quando & vbi eò ventum est, sua singuli habent argumẽta, quę Iurisprudentia nostra haud ęquè sufficit, factíque magis quàm iuris sunt; verùm vt citra cuiusquam præiudicium in argumento aliquo inlustri ostendam hactenus, quis Romani iuris sensus olim fuerit, quid moneant leges nostræ, ad quarum auctoritatem recepto iam iure gentium prouocari video. Id quod haud meliùs adsequâre, quàm peculiari circa eas, quæ *solemnes* audiunt, próque fundamento esse possunt, sepositis interim aliis, ἐπιστάσει curáque. Cuius vt specimen nuper circa constitutionem illam Codicis edere contigit, ita & eandem nunc operam impendere visum in hanc Digestorum legem: vt

ita edito vtrimque exemplo, idem aliquando, vbi vsus tulisset, vtrubique audendi fiduciam aliis facerem, viámque, quantum in me, præmonstrarem. Quæ quidem opera nunc à me eò lubentiùs sumpta, quòd ea Lex, quam mihi illustrandam proposui, opinionum portentis passim, vt veteri verbo vtar, *communicetur*, seu contaminetur. Quæ vt dissimulari poterant in superioris alicuius sequiorisve ævi scriptoribus, quando Barbaries sentésque omnia occupaverant, melioresque literas Historiæque cognitionem ad Iuris Nostri intellectum adferre, & id ipsum pro monstro erat: hâc certè florentissimâ omnium ætate defendi negligíve ferendum non est: præsertim, cùm iam iis quæ perperam tradita sunt, alia deinceps superstruuntur, quibus Summorum sæpe Principum capita in ordinem coguntur, Rerúmque publicarum libertas labefactatur, iuráque alia publica percelluntur. Ego certè impatientiam ad hæc meam prodere subinde malo, quàm illaudato silentio sanctissimam adeò rem, vt est Iurisprudentia nostra, vnquam prodere seu prædamnare. Te verò, VIR AMPLISSIME, huiusce facti mei con-

conſcium & ſuperſtitem appellare nunc viſum, cui ſecretiores quæque melioreſque literæ curæ cordíque adeò ſunt, vt nullis inter hæc impendiis parcere ſoleas, ſiue in iis quæ eò faciunt per vtrumque orbem conquirendis, ſiue in protrudendis qui ſuam in iis inſtaurandis operam vel induſtriam locare valent: quorum multi iam per te & famam habent, & merentur. Quo facto quid aut illuſtrius adferri poſſit, quando gloriam Principibus fermè dicatam, in nomen tuum tam feliciter deriuas: vel ad æternitatem maius, cui tam multos ipſe commendas, quà rediuiuis veterum monumentis, quà excitatis melioribus huius æui ingeniis? Fatear ipſe oportet, nunquam ad hæc ſtudia animum meum magis incaleſcere, quàm cùm eò me prouocare ſoles: adeò non ſuadent ſed trahunt me ἑλκυστικὰ illa literarum tuarum, quibus publicis immerſum negotiis excitatum venis. Quo quidem facto de me tanto mereris, quanto pauciores ſunt hodie à quibus id expectes: habere fermè delectaríque eo contenti ſi quid felicius exit, quàm prolectare nouum quid ſolliciti. Quale iſtud eſt, opinor, quod tibi dicatum nunc eo. Ob ſingu-

larem insuper illum & eximium Candorem tuũ, quem pro exemplari Candoris ipsius habeo: quémq; omnes qui ad scribendũ animũ adpellunt, tueri, atque adeò ab omni acerbitate procul esse jubes. Quem modum & ipse hâc Commentatione tenuisse me puto, etsi benigna sese mihi materies daret, distringendi eos qui summa capita, summásque Res fastidire sæpe solent, & huius quidem Legis argumẽto, à quo ipsi tantopere exciderunt, vt non possit non hic Libellus tibi congruere, qui & Dignitati, & studiorum proposito, moribus denique tuis tam adprimè conuenit: Placiturum sanè eâ quoque re puto, quòd in argumento versatur βιωφελῆ, auctorémque habet, qui te Amico optimo & fidelissimo non tantùm vtitur, sed & passim gloriatur. VALE multos annos, méque amare perge.

IACOBI GOTHOFREDI IC.

Ὑπόμνημα,

Ad Legem Ἀξίωσις, seu, Legem *Deprecatio 9. Digestis de L. Rhodia de Iactu.*

CAP. I.

GENERALIA de LEGE Ἀξίωσις, eiúsque VSV.

STATVS *quæstionis, & princeps huius Diatribæ scopus: Legem ἀξίωσις vtramque in partem trahi. Distinctis ea pericopis seu sectionibus proponitur: Versio eius noua. Tribus partibus eam constare.* Ἀξίωσις, *pro libello, non pro* Deprecatione. *Rescripta libellis subjici solita. Duas posteriores huius l. partes contineri quoque in* Auctoritate *Legibus Nauticis præfixâ. Summa eius apud Harmenopulum, Docimum, & Attaliatam. Sententia Baldi. Vsus huius Legis multiplex.*

IMPERIVM MARIS publici quoque Romanorum iuris olim fuisse, seu Imperatoribus ita paruisse, vti ἤπειρος seu continens ipsa paruit, persuaderi sibi quidam hâc adhuc ætate nondum patiuntur: Imò, Mare in laxitate naturali & promiscuo semper vsu atque *immutatum* mansisse censent, veluti rem

quæ in nullius Dominio, vel Imperio esse possit: Quibuscum amicè congredi nunc animus est: Non quidem argumentis vel testimoniis è veteri Memoriâ seu Historiâ operosè conquisitis, verùm (quos mihi cancellos in præsens seu terminos posui) solâ Legum Romanarum auctoritate; Neque adhuc tot aliis hanc in rem Legibus siue Iuris textibus, qui de Dominio Maris, juréque, quà publico quà priuato, in mari occurrunt, quos in aliud mihi tempus vberiorémque tractatum seposui, si Deus sinet, & sint qui id jure exigant, verùm vnius tantùm famosissimæ Legis inter alias præjudicio.

Ea verò lex, est Lex ἀξίωσις, seu *Lex Deprecatio 9. π. de L. Rhodia de jactu.* Cuius alioquin Legis ipsius, velut palmariæ hoc in argumento, auctoritate è contrariæ sententiæ patronis nonnulli cùm maximè, neque aliâ temerè magis, tueri sese vectaríque solent.

Ecquis verò credat, id quod præcipuum τῶν ἑτεροδόξων fundamentum hactenus esse solet, eximium & illustre, neque aliud temerè magis sententiæ nostræ fundamentum esse posse? Et ita tamen est, si modò Lex illa non per nebulam aut transennam, verùm distinctè proponitur, perq; partes pensiculatur Id quod nonnulli iam facere feliciter cœperunt: quorum industriæ hanc operam nostram ex professo siue commodare siue succenturiare visum: eâdem lege, quâ & suas fors deinceps ad eam μελέτας seu cogitationes alii feliciùs adhuc prodituri sunt.

Ea igitur lex sic habet, seruatis in præsens vbique Græcis receptæ hactenus lectionis verbis, restitutâ tantùm interpunctione.

VOLVSIVS MÆCIANVS, ex Lege Rhodiâ.

1. Ἀξίωσις Εὐδαίμονος Νικομηδέως πρὸς Ἀντωνῖνον βασιλέα. Κύριε βασιλεῦ Ἀντωνῖνε. Ναυφράγιον ποιήσαντες ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διηρπάγημεν ὑπὸ τῶν δημοσίων τῶν τὰς Κυκλάδας νήσους οἰκούντων.

2. Ἀντω—

2. Ἀντωνῖνος εἶπεν Εὐδαίμονι.

Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῶν Ῥοδίων ναυτικῷ κρινέσθω, ἐν οἷς μήτις τῶν ἡμετέρων αὐτῷ νόμος ἐναντιοῦται.

3 Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ θειότατος Ἄγουστος ἔκρινεν.

Id est (sic enim hanc l. paulò aliter, quàm hactenus, alicubi verto). 1. *Libellus* [supplex scil.] *Eudæmonis Nicomediensis ad Antoninum Imperatorem. Domine Imperator Antonine, Cùm Naufragium fecissemus in Italiâ, direpti sumus à publicis* [seruis scil.] *eorum qui Cycladas insulas incolunt.*

2. *Antoninus Eudæmoni rescripsit.*

Ego quidem Orbis [totius scil.] *dominus sum, sed tamen Ius Maris secundùm legem Rhodiorum nauticam judicetur: In his* [videlicet] *in quibus nulla nostrarum Constitutionum ei aduersatur.*

3. *Id ipsum verò & sacratissimus Augustus constituit*, [seu decreuit.]

Huiusce Legis, præter ipsam, tum *Auctoris* tum libri, vnde ea desumpta est, inscriptionem, tres omninò sunt partes seu pericopæ. Prima continet Eudæmonis Nicomediensis Ἀξίωσιν, id est, Libellum supplicem, seu Desiderium & postulationem: non (quod vulgata versio minùs rectè habet) *deprecationem* (vnde tamen Lex hæc hodie nomen obtinet, censeríque seu allegari solet, ita, *Lex deprecatio.*) Est enim *deprecatio*, non querela vel libellus quilibet supplex, verùm ignoscendi seu indulgentiæ postulatio. Cuiusmodi libellus hîc non continetur. Continet, inquam, prima huius legis pars libellum supplicem oblatum Imperatori Antonino, quod & ipsâ Libelli inscriptione palàm fit, Ἀξίωσις Εὐδαίμονος Νικομηδέως πρὸς Ἀντωνῖνον βασιλέα. Secũdo loco subjungitur *Rescriptum* Antonini Imp. ad superiorẽ Eudæmonis libellum (sic enim Rescripta libellis subjici solita infinitis testimoniis, etiam ex Veteribus lapidum Inscriptionibus, petitis, comprobatur) Quod iterum Rescripti ipsius ἐπιγραφὴ docet, Ἀντωνῖνος εἶπεν Εὐδαίμονι.

Tertio loco subjicitur quippiam, ab vtroque illo (libello sc. Eudæmonis, & Rescripto Antonini) secretum & separatum: obseruatio, inquam, auctoris huius legis qua is notat, id ipsum quod Antoninus ad libellum Eudæmonis rescripsit, alteri quoque *deinceps* Imperatori (quem θειότατον Αὔγουστον vocat) placuisse: Breuiter, prima pars huius legis est *Partis* allegantis, seu supplicantis: Secunda *Imperatoris* rescribentis: Postrema, *Iurisconsulti* obseruantis.

Quæ quidem duo posteriora (Rescriptum, inquam, Antonini, cum obseruatione illâ Iurisconsulti) priore (libello, inquam, Eudæmonis) resecto, continentur quoque αὐτολεξεὶ in veteri *Auctoritatis* fragmento (quo de fusiùs postea) quod Legibus Nauticis præmittitur, quæ *Legis Rhodiæ* nomen hodie ψευδωνύμως præferunt, quas VV. CC. Schardius & Freherus, vnà cum Legibus *Georgicis* seu Rusticis, & *Militaribus* edidêre.

Summam verò huius legis Græci quoque Interpretes scriptis suis indidêre: veluti Constantinus Harmenopulus, *prochiri sui lib.* 2. *tit.* 11. §. 1. vt & Docimus *in calce legum Nauticarum*, iisdem vterque verbis. Τὰ ναυτικὰ πάντα, καὶ ὅσα κατὰ θάλασσαν κεῖνται, Ῥοδίῳ τέμνεσθαι νόμῳ, καὶ κατὰ τοὺς Ῥοδίους δικάζεται νόμους, ὅταν μὴ ἄλλος νόμος ἐναντιούμενος τοῖς τῶν Ῥοδίων νόμοις ἐνείσηται. εἰσὶ γὰρ οἱ τῶν Ῥοδίων νόμοι τῶν ἄλλων ναυτικῶν νόμων πολυμερέστεροι. Sed & Michaël Attaliates, *in Synopsi suâ*, *tit.* 48. breuiùs adhuc. Τὰ ναυτικὰ, ἤτοι τὰ κατὰ θάλασσαν, τῷ Ῥοδίῳ νόμῳ κεῖνται, ἐν οἷς αὐτῷ μὴ ἕτερος ἐναντιοῦται νόμος.

Nos tria illa huiusce legis membra sigillatim deinceps expendemus; nihilque adeò in iis notatu dignum prætermittemus: vt ita in bono lumine locatis omnibus, atque vndique collustratis, exinde clarè efficiatur, quod potissimum nunc adstruimus, illâ quoque lege, *Imperatorem Dominum Maris, & libello ipso Eudæmonis perspicuè indicari, & gemino Rescripto, Antonini videlicet & alterius insuper Augusti qui ibi memoratur, disertè adseri.* Quod sanè viderunt quo-

quoque è veteribus Interpretibus nonnulli, & in his quidem acutissimus omnium Baldus, qui tum *in explicatione huius ipsius legis*, tum *commentario ad l. 1. §. quod si quis. ff. de operis noui nuntiatione*, clarè pronunciauit, *Istâ lege dici, quòd Imperator est dominus totius orbis, & quòd terra & Mare est sibi* (pro *ei*) *subjectum*: Item, *Mare vniuersaliter sumptum esse Imperatoris*: Qui idem, *& in Rubricâ de rerum diuis.* ait, *in Mari distincta esse Regna, sicut in aridâ terrâ.*

Et est nobis huiusce legis Interpretatio eò accuratior instituenda, quò plures passim ad eam errores admittuntur, emendationibúsque non necessariis vel inconditis tribus locis continentur, quóque ea celebratior est, & in plures tractatus iam incurrit, seu diffunditur. Neque enim eius hactenus vsus esse solet, cùm *de Maris dominio*, seu Imperio, quæritur, vti nos nunc præcipuè quærimus: 2. vel etiam, cùm de Iure *Naufragii colligendi* agitur, quod & ipsum hic nobis obiter propositum est. 3. verùm & (quò sese diffundit Interpretum περιεργία) cùm de veteri *Imperio Imperatoris Romani* disquiritur, quo sensu videlicet Antoninus Imp. Orbis dominum sese vocet, eiusq; adeò siue argumento siue exemplo Imperatores alii vocentur, vocaríve possint, & quorum respectu. 4. Item, cùm de *Consuetudine Legi contrariâ*, & aduersus eam inolitâ, anquiritur, quò lex hæc perperam trahitur. 5. Denique, cùm de *vsu juris Romani* agitur, quámque hodie id vim authoritatemq; habere debeat: In quæ ipsa omnia, verùm per transennam tantùm, & hâc Diatribâ inquirimus.

CAP. II.

DE AVCTORE, & ARGVMENTO huius l.

I. AVCTOR *huius legis Volusius Mæcianus. Quando is vixerit. Quo lib. eam complexus sit.*

Duos tantùm eius libros de Iure memorari. Non scripsisse eum libros Quæstionum, *ab iis diuersos: vt neque* de lege Rhodiâ. *Desumpsisse eum hanc legem ex Auctoritate legis Rhodiæ. Corpus legis Rhodiæ Nauticæ.* Publicorum, *non Fideicommissorum libris id scripsisse Macianum. Græca Rescripta Imperatorum ad Græculos: & quidem Antonini.* Publicorum *libri, id est, de publicis iudiciis seu criminibus. Naufragorum deprædatio publicum crimen, & atrox maximè, semper habitum.*

II. Argvmentvm *huius legis. Fugitiuáne ea? Principum & Legislatorum mos, à casu speciali ad generalem constitutionem adsurgendi. Triboniani mos, affinia quoque sub titulis collocandi.*

Antequam verò singulas huius legis partes expendimus, de *Authore* eius, atque adeò de Inscriptione eiusdem, ante omnia videndum nobis est. Non nudâ aliquâ vel inani tantùm curiositate, verùm, vt ex Auctoris quà scriptis, quà sæculo, de verâ Legis ipsius mox sententiâ eò magis liquere possit: dein, vt & illud postea definire possimus, quisnam sit Imp. Antoninus ille, quis item θειότατος Αὔγουστος, qui in eâ memorantur.

Igitur obseruandum, huic legi hunc Auctoris, simul & libri,

libri, titulum præfigi, *Volusius Macianus, ex Lege Rhodiâ.* Hic ille scilicet est, integro quoque nomine, *L. Volusius Macianus*, qui Iuliano IC. (Adriani & Antonini Pii coætaneo) contiguus (quem ipse ideò *Iulianum nostrum* subinde vocat, *in l. 86. π. de condit. & demonstr. l. 65. §. 1. π. ad Trebellian. l. 30. §. 7. π. ad l. Falcid.* pariter, vt æquæuum *Vindium nostrum* indigetat *l. 32. d. tit. ad l. Falcid.* Contrà, qui non Vlpiano IC. tantùm, (qui sub Antonino Caracallâ scripsit) antiquior, quippe qui ab eo allegatur *l. 72. in princ. π. de vsufr. l. 6. π. de l. Pomp. de parricid. l. 16. π. ad Trebell. l. 11. §. 3. & 15. de legat. 3. l. 17. in princ. de jure patr. l. 3. quibus mod. vsusfr. amit.* vt & à Paulo, *l. 6. π. de seruit. prædior. rusticor.* verùm & Scæuolâ vetustior, vtpote à quo is laudetur *l. 20. π. ad l. Falcid.* (qui sanè sub Marco Antonino & Commodo vixit) & sic inter Iulianum & Scęuolam medius, sub Hadriano & Antonino Pio primùm, quo Iurisperito vsum eum inter alios auctor est Capitolinus, *in vitâ Antonini Pii*, vixit: sub quo & Marcus Antoninus priuatus adhuc juri studuit, teste eodem Capitolino, *in vitâ Marci:* mox & sub Diuis Fratribus (i. sub Marco Antonino & Vero Impp.) floruit. Quod testatur disertè rescriptum ipsorummet Diuorum Fratrum, quod extat *l. Diui Fratres 17. π. de jure patronatûs.* Ipse certè Męcianus & Aproniani SC. quod sub Hadriano, non (vt alii censent) sub Marco, conditum est, sententiam refert lib. 12. Fideicommissorum *in l. 12. π. vt in possess. legator.* Idémque D. Pii decretum allegasse dicitur ab Vlpiano *d. l. 11. §. 3. de legat. 3.* Tandem & lib. 7. Fideicommissor. *in l. 42. π. de fideicomm. libertat.* disertè *Antoninum Augustum Pium nostrum* allegat. Quod non tantùm de Antonino Pio, verùm etiam de Marco Antonino accipi possit, qui & ipse in Fastis Consularibus *Pius* appellatur: & ita aliis quoque locis eum appellari tentat P. Faber 3. *semestr.* 12.

Et hæc quidem de Auctore Legis ἀξίωσις, & sic de priore Inscriptionis eius parte. Sequitur altera, his verbis,

Ex lege Rhodiâ. Ita enim expreſsè præferunt caſtigatiſſimæ omnium Pandectę Florentinę: non, vt Haloandrina editio præfert, *de lege Rhodiâ*. Multò minùs admittendum, quod alii habent *Epitomarum*: ſic quidem etiam, vt Labeoni hanc legem iidem accepto ferant, errore nato ex proximè ſequente *l. 10. π. de l. Rhodiâ de iactu*.

Hiſce verò verbis, *Ex lege Rhodiâ*, non indicatur, Voluſium Mæcianum librum aliquem ſingularem *de Lege Rhodia*, ſeu *ad Legem Rhodiam*, ſcripſiſſe (quod plerique tamen minùs pensè autumant) cuiuſmodi certè nullus Mæciani liber occurrit in vetuſto Canone ſeu Indice, qui veterum Iuriſprudentum, vnde Pandectæ Iuſtinianeę conflatę ſunt, nomina ſcriptáque continet: Duo quippe tantùm ibi Voluſii Mæciani de jure ſcripta memorantur, *Fideicommiſſorum* videlicet & *Publicorum*, quibus perperam tertium inſuper à nonnullis adjicitur *Quæſtionum* (qui ſanè iidem ſunt cum libris Fideicommiſſorum, vt docet *d l. 72. π. de vſufructu*: vt & quartum iſtud, *ad Legem Rhodiam*. Quanquam extat & eiuſdem Voluſii Mæciani præterea liber *de Aſſe & eius partibus*: verùm tractatus hic, etſi Iuris ſtudioſis perquam neceſſarius, ob hæredum ſcilicet inſtitutiones aliáque multa, non tamen propriè de Iure eſt.

Ergo verbis illis, *Ex Lege Rhodia*, indicatur, Voluſium Mæcianum id quod lege ἀξίωσις continetur, puta libellum Eudæmonis cum Reſcripto Antonini ei ſubtexto, ad inſtitutum aliquod ſuum ex corpore Legis Rhodiæ deſumpſiſſe. Vnde ſimul apparet, Voluſii Mæciani ætate, certum aliquod corpus ſeu συναγωγὴν legis Rhodiæ Nauticæ extitiſſe, vnde videlicet is hanc legem excerpſerit: ſubjectâ tantùm ei de ſuo obſeruatione, nempe quòd θειοτάτῳ Αὐγούστῳ, i. *ſacratiſſimo Imperatori*, ſub quo is tum agebat, idem placuiſſet. De quo poſtea.

An igitur Mæcianus id ſcripſerit libris *Fideicommiſſorum*? Quod quis fortè putet, argumento ipſo huius legis ductus, vtpote quo agatur de Mari & de Naufragio; quandoquidem & idem

& idem libro 2. Fideicommissorum in *l.* 15. *π. de legat.* 3. scripsit, *eas quoque testatoris res legari posse, quæ in profundo* (i. in mari) *esse dicuntur, vti præstentur, quandoque* (i. quandocunque) *eæ apparuerint.* Ad quam vtique legem species rectè ponatur in re siue jactatâ periculi auertendi gratiâ, siue naufragio amissâ, de quo ipso est hęc lex nostra: Vtroque scilicet casu res domini permanet, cùm non sit ea derelicta, sed deperdita, atque adeò legari fideíve committi potest. Item, quia idem eodem libro scriptum reliquit, *in l.* 17. *eod. tit. de legat.* 3. *etiam ea quæ futura sunt legari posse; veluti insulam in Mari enatam.* Vt ita videatur Volusius Mæcianus, dum tractat, vtrùm res è Mari olim eruendæ legari fideive committi possent, prolixiùs ostendisse, res naufragio amissas domini manere, neque à quoquam alio regulariter rectè vindicari posse: in quo censu num δημόσιοι essent, & quatenus, idem simul agitauerit.

Et verissima tamen hæc sententia est, Mæcianum id scripsisse libris *Publicorum*, in quos, etsi Latinè scriptos, non Græcè (quod nonnemo tamen censebat) pro re natâ is rescripta quoque Imperatorum retulit: cuiusmodi Græca rescripta ad Græca pariter Asianorum desideria alibi passim occurrunt. Sic enim soliti Principes Græcis Græcè quoque rescribere, vel respondere: quem etiam in finem Magister epistolarum Græcarum inter alios Magistros erat, de quo veteres Inscriptiones. Iosephus *lib.* 1. *c.* 7. Eunapius *in Nimphidiano*, & Notitia *Imperii Theodosiana.* Sic & (ne de aliis nunc dicam) Antonini Pii (cuius hoc rescriptum nostrum est) Græca alia rescripta memorantur *l.* 3. *π. de custod. reor. l.* 16. *π. de seruit. prædior. rusticor.* & proculdubio quoque *l.* 6. *π. de excusat. l.* 5. *de vi publ. l.* 1. *de appellat.* quæ ad Antiochenses, vel ad κοινὸν aliquod (veluti Asiæ, Thessalonicæ & Thraciæ) data dicuntur. Certè inter alias Asiaticas Vrbes Nicomedia Græcula admodum vrbs fuit suæq; linguæ retinentissima. Id quod expertus est quoque Lactantius postea, qui cùm ex Africâ eò accitus fuisset vt

Oratoriam doceret, penuriâ discipulorum, ob *Græcam videlicet ciuitatem* (inquit Hieronymus *de Viris Illustribus*) ad scribendum se contulit. Ad rem.

Publicorum, inquam, libris Mæcianum hanc legem scripsisse vero propius est: *Publicorum*, id est, non (quod Vir quidam Cl. prodidit) in censu seu recensione iurium publicorum, seu fiscalium, vel ad publicanos spectantium, quasi eâ parte Mæcianus tractauerit, vtrùm fiscus vel publicani Naufragia colligere sibique vindicare possent, tractâ eò perperam voce δημοσίων, vt postea ostendetur: Verùm, libris *Publicorum*, iudiciorum scilicet seu criminum: cuiusmodi libros scripsêre olim quoque, præter Mæcianum, tres alii insuper è veteribus IC. puta Venuleius Saturninus, Martianus & Macer: Qui quidem Mæciani libri *de publicis*, iudiciis scilicet, pariter vt Marciani Macríque, quandoque simpliciter *Publicorum* dicuntur & inscribuntur: quomodo & *leges publicorum* ἁπλῶς quoque dici solent. De publicis scilicet Iudiciis Volusius Mæcianus libris quatuordecim commentatus olim fuerat, vt Canon. seu Index ille, quem dixi, Florentinus, edocet, vnde tria adhuc ἀποσπασμάτια, seu fragmenta per Pandectas occurrunt: puta, è libro quinto, *lex* 8. *ad L. Iul. de vi publ.* è libro duodecimo, *Lex* 11. *de publicis Iudiciis:* ex vndecimo, *Lex* 14. *de Senatusconsulto Sylaniano*, quibus alioquin duabus postremis legibus perperam *Marcianus* pro *Mæciano* inscribitur; qui error vt procliuis, ita & alibi admissus quoque est, veluti *in l.* 45. *de religiosis.* Ad eosdem sanè quoque Publicorum libros referri oportet quartum insuper caput, quod ex Mæciano refert Vlpianus *l. 6. π. ad l. Pomp. de Parricidiis.* Eodèm denique referenda est hæc lex nostra Ἀξίωσις. Quod ex eius argumento liquidò colligo, vtpote quo *de Naufragorum deprædatione*, seu διαρπαγῇ agitur. Quod vtique atrox semper crimen, seu facinus ἀνόσιον καὶ πονηρὸν, maximè habitum: imò & inter *publica* latrocinia censitum, si quis, inquam, luctuosum compendium, seu prædam

prædam ex naufragio, déque naufragis (quod genus *ἀσύλητον* rectè dixit Antiquitas) atque ex alienâ hâc calamitate, seu *δυστυχία*, lucrum faceret. De quo improbiore, siue furti, siue latrocinii genere sunt complures in Iure nostro textus: puta, *lex* 1. *in fin. l.* 2. 3. 4. 5. 7. *ff. de incendio, ruinâ, naufragio: l.* 18. *Cod. de furtis, cum Authentica, Nauigia*, quæ auctorem *Fridericum* habet, ei subditâ. Quibus legibus, non tantùm naufrago ipsi direpti in quadruplum actio ex Prætoris Edicto datur, vel etiam grauis multa prædonibus istis ex Constitutionibus quadrupli pariter imponitur, verùm etiam pœnæ corporales, velut publico crimini indicuntur, déque his Præsides prouinciarum vti de latronibus grauem sententiam dicere iubentur. De huius alioquin criminis detestatione videndus quoque Dion Chrysostomus, *Oratione Euboica* 7. Sic sanè & Vlpianum, libro octauo de officio Proconsulis, quo varias is publicorum judiciorum species persecutus fuerat, inter alia publica crimina, *de naufragorum depredatione* egisse comperio, & peculiari quidem titulo, junctim, *de Naufragiis & incendiariis*, vt docet author Collationis legum Mosaicarum, qui vulgò Licinius Rufinus, *titul. de incendiariis* 12. vnde etiam desumpta est *lex vlt. dicto tit. de incendio, ruina, & naufrag.*

Sic igitur tenemus, vnà cum Authore huius legis eiúsq; adeò æuo, simul & occasionem eius libris suis, & *publicorum* quidem, includendæ: Imò tenemus & Argumentum, quod est *de preda ex Naufragio*, vel *de Naufragis factâ*. Vnde simul videri possit, hæc lex, vti loquuntur, pariter vt *lex vlt. eod. tit.* fugitiua esse, neque titulo suo, *de Lege Rhodia de jactu*, sub quo posita ea est, satis respondere: Est enim titulus ille, non de omnibus promiscuè legibus Rhodiis Nauticis, verùm de eâ nominatim (quod & *series titulorum* ibi ostendit) quæ est de Iactu seu ἀποβολῇ, vel ἐκβολῇ, in mare factâ, remouendi communis periculi causâ, & exinde συμβολῇ, seu cõtributione & collatione inter omnes

quorum intereſt faciendâ, cùm contrà Eudæmonis querela *in l.* Ἀξίωσις ſit de prædâ ex naufragio factâ. Quanquam dici poſſit, Antonini reſcriptum, libello Eudæmonis ſubjectum, latiùs ſeſe iam porrigere, & ad omnes maris controuerſias ſeu Nauticas pertinere, atque adeò ad caput quoque L. Rhodiæ de jactu: vti fermè Principes, vnius casûs occaſione arreptâ, prouidentiam ſuam latiùs extendere, atque adeò generaliora iam præcepta reſcriptis quoque ſuis complecti adſolent: haud aliter, atque ab aliis νομοθέται, aliisq; ſubinde νομοθεσίαις ſpeciebus fieri amat. Imò & illud addi poſſit, ſolemne hoc quoque apud Iuriſconſultos olim fuiſſe, & Triboniano ipſi eſſe, vt ſub titulis ſpeciali alicui argumento deſtinatis, affinia quoque tractarent: quod & Pandectarum Codicisq; titulos euoluenti paſſim occurret. Certè, apud Paulum quoque *in Sententiis*, *lib.* 2. *tit.* 7. titulum generaliter apud quoſdam ita concipi video, *ad Legem Rhodiam de Nauticis*: etſi eo titulo nonniſi ſententiæ de jactu in mare facto hodie nobis occurrant.

CAP. III.

De EVDAEMONE, & de NAVFRAGIO ipſius.

I. LIBELLVS *Eudæmonis expenditur. Et in eo primùm Inſcriptio libelli, ſeu de Eudæmone ipſo. Eum* ἔμποροι *ſeu negotiatorem fuiſſe videri. Quæ de Nauticis in jure occurrunt, ad* ἐμπορικὰ *fermè pertinere. Nicomedia Bithyniæ*

thyniæ metropolis: Exinde merces ad vrbem Romam aliasq; subuecta. Delos Insula Cycladum mercatu seu emporio celebris. Loci adiectio in libellis & Constitutionibus attentè spectanda.

II. De *casu* Naufragii. Ναυφράγιον *pro* ναυάγιον. *Latina voces Græcis hoc æuo immixtæ. Rhodii veteris linguæ retinentes.* D. *Pauli locus ad* Corinthios *obiter restitutus, & quidem duobus locis.* 1. Ἐξουσία *ibi legendum videri, pro* Ἐξουσία. 2. Τοὺς Ἀγελαίους, *vel* τὰς Ἀγέλας, *loco* τοὺς Ἀγγέλους.

III. De loco *Naufragii. Accursii sterpor. Emendatio Viri docti. Emendata nouiter eâ parte lex* Ἀξίωσις. *Legendum* ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ. *Ægeum mare (& in eo Icarium, atque adeò Cyclades Insulæ) naufragiis infame. Icarium mare Cycladibus vicinum. Cyclades à Sporadibus distinctæ. Telia vna de Sporadibus, non de Cycladibus hoc æuo fuit. Cyclades tandem cum Sporadibus commixtæ. Rhodus de Cycladum numero non fuit. Epigrammata plura ex Anthologiâ huc spectantia.*

Nunc

Nunc de singulis Legis Ἀξίωσις periochis seu partibus. Ac primò quidem *Precum* ipsarum tenor, seu *Libellus* Eudæmonis, sub manum veniat, atque adeò ipsa jam Facti species, seu ὑπόθεσις, quæ in eâ proponitur: Quam quidem, facilioris tantùm tractationis ergô, in duo capita resoluo: in priorem scil. Naufragii casum, & sequentem Deprædationis. In priore tria spectanda veniunt. 1. *Persona* naufragium passi. 2. *Casus* ipse Naufragii. 3. Tandē & *Locus* ipse Naufragii. Dicitur itaque primùm Eudæmon hic *Nicomediensis:* proculdubio ἔμπορος, i. *Negotiator:* quomodo & de Nicæensi pariter naufragium passo, qui φορτίδα eduxerat, extat epigram. 63. Antipatri *lib.* 3. ἀνθολ. εἰς ναυαγήσαντας. Nam & quę de nauticis rebus in jure nostro occurrunt, vt & in *collectione legum Nauticarum*, ea ad ἐμπορικῶς ferme πλέοντας pertinent, & ad naues onerarias φορτηγὰς. Videtur scilicet omninò Eudæmon merces Ponticas è Nicomediâ Bithyniæ transvexisse. Nempe enim, vt maxima splendidissimáque Nicomedia, hoc jam æuo mater seu metropolis Bithyniæ erat, etsi Nicæa ei περὶ πρωτείων controuersiam moueret, vt ex Dione Chrysostomo liquet (quomodo & alia περὶ πρωτείων, id est, *de præcedentiâ*, vt hodie loquimur, inter ciuitates Asiæ hoc ipso æuo jurgia fuêre, vt discere est ex Aristidis *Oratione* περὶ ὁμονοίας ταῖς πόλεσιν) ita propter maris, cui ea adjacebat, opportunitatem, eò certatim merces ex Ponticis ciuitatibus & regionibus, deferebantur; mox exinde in alias orbis Romani partes transferebantur. Quod idem Dio Chrysostomus, horum ipsorum temporum scriptor, & Bithynus ipse, testatur, *Oratione ad Nicomedienses* 37. *pag.* 477. ἔξεστι δὲ ὑμῖν εὐεργετεῖν τὰς πόλεις, καὶ πλεῖον καὶ μείζων ἢ ἐκείνοις (intelligit alias Ciuitates) τὸ πρῶτον καὶ μάλιστα διὰ τὴν θάλατταν, ἐξ ἧς ἁπάντων μὲν καὶ τῶν νῦν κομιζομένων. Et fortè etiam in specie huius legis ab Eudæmone Delum, quæ Cycladum metropolis erat, merces è Nicomediâ subvehebanv-

vehebantur. Erat enim Delus, vt olim, insula etsi parua, attamen quò omnes vndique cum mercibus atque oneribus commeabant, referta diuitiis, teste Cicerone *pro L. Manilia*, ita & hoc adhuc tempore mercatu seu emporio celebris, teste, post Ciceronem dicto loco, Strabone *lib.* 10. & 14. & Plinium Pausaniâ *duobus locis*, qui tamen hoc tempore desertam maximè Deliis fuisse scribit. Vt non frustrà iam Eudæmon libello suo nominiq́ patriam quoque *Nicomediam* addiderit, vt ita peculiarem Principis Antonini fauorem emereretur, vt qui annonam forte Vrbis etiam Romæ, vel certè aliarum Orbis Romani ciuitatum, juuaret, cuiusmodi Negotiatores vt variis priuilegiis, ita & immunitatibus fruebantur: vide vel *l.* 5. §. 3. *de jure immunitat.* Vt cæteroquin ex Loci sæpe adjectione & vera ratio Legis enascitur, & certa interpretatio adsumitur.

Secundò dicitur Eudæmon ἔμπορος (vt dixi) cum suis *Naufragium passus:* ναυφράγιον πεπόνθαντες. Vbi notanda vox Latina, à Græculo Bithynio vsurpata, pariter vt apud Syrianum & Sopatrum, cùm aliàs Græcè loquentibus, ναυάγιον, *Naufragium fit*, quomodo etiam hîc nonnulli (& in his quidem Alciatus) legebant. Nempe obseruandum, linguæ Græcæ decus hoc jam æuo concidisse (haud aliter atque eloquentiæ quoque regula jàm corrupta steterat obmutueràtque) vnàque cum seruitute paulatim quoque lingua Latina Græcæ misceri cœpit, quo tempore soli Rhodii ferme, qui diutius libertatem & disciplinam integram seruauerant, puram (& Doricam quidem) linguam patriamq́ ἐκ γενετῆς seruabant, καθαρὰςque adeò hanc in partem manebant, vt testatur Aristides, *Oratione ad Rhodios pro concordia.* Quibus tamen Messenii quoque addendi, de quibus idem prædicat Pausanias *Messenicorum pag.* 138. Certè & in ipsis jam sacris noui Fœderis seu Instrumenti libris complures huiuscemodi voces μιξοβαρβάρους occurrere multis exemplis patet. Vt omittam, quæ aliûs generis sunt, plurima rei vestiarię vocabula Latina ibi vsurpantur, vt λέντιον,

σανδάλιον, τρεινὸν, σημικίνθια, σουδάριον, Quibus hac occasione nouum insuper quoddam, diu antè præstructum & cogitatum, hic indicare paucis libet. In *priore* D. Pauli *ad Corinthios cap.* 11. *v.* 10. jubetur *fœmina* ἐξουσίαν *habere in capite.* Id quod hactenus, quà veteres Græci Theologi, quà recentiores Interpretes, quod sciam, omnes, per μετωνυμίαν, pro indicio ἐνδεικτικὰ potestatis & subjectionis ὑποταγῆς, pro ἐξουσιάζεσθαι denique dictum putant. Quod nescio, an apud quemquam hanc ad diem plenam fidem meruerit; mihi certè, ceu violentum nimis, placere nunquam potuit. Quare reponam ego omninò, vnius tantùm literulæ mutatione, ἐξούβιον: mutato, inquam, ς in β. Quod vel iis facillimè persuadebitur, quibus manuscriptos vel leuiter inspicere datum. Certè. res ipsa omnem dubitandi rationem præcidit: ἐξουβία enim est *exuuium* seu *exuuiæ* & velamentum, & quidem capitis. Exuuiæ siue Deorum siue hominum sunt tegumina seu velamenta. Vide vel Nonium *cap.* 6. Ideò quoque paulò pòst apud D. Paulum *vers.* 15. idem dicitur περιβόλαιον. Et cùm de capite agitur, exuuiæ sunt, queis totum caput faciésque adeò velabatur, obnubilabatur, obnubebatur, flammeum, θέριστρον, κάλυμμα. Quâ sanè καλύμματος voce hic vtitur Irenæus hunc locum allegans *lib.* 1. *pag.* 26. quæ sanè D. Pauli mens hîc fuit: ad quam vide & quæ Tertullianus scribit *de Virginibus velandis cap.* 17. & Clemens Alexandrinus 2. *pædagog. c.* 10. *sub. fin.* Ideò rectè quoque vetus Interpres Pauli in quibusdam codicibus hoc loco habet *velamen*, non *potestatem.* His adde omnibus, quæ Dion Chrysostomus *Orat. Tarsicâ*, Tarsum à modestiâ commendans (quæ D. Pauli Patria quoque fuit) *pag.* 408. scribit. Ab *exuuio* igitur, seu ab *exuuiis*, Græcâ jam inflexione ἀπὸ τῶν ἐξελληνισάντων, ἐξουβία.

Et quia in eo sumus, sequentia quoque apud D. Paulum illa, διὰ τοὺς ἀγγέλους, ita restituenda censeo, διὰ ἀγελαίους: vel, διὰ τὰς ἀγέλας. Ἀγέλαι sunt greges juuenum: Ἀγελαῖοι, gregales,

gregales, qui in idem, εἰς ἓν συνηθροισμένοι. Ac nominatim apud Cretenses, dictæ Ἀγέλαι τῶν παίδων seu νεωτέρων, oppositæ ἀνδρείοις (quæ alibi συσσίτια dicta) quæ erant τῶν τελείων seu virorum, apud Strabonem *lib.* 10. & Heraclidem Ponticum, quæ in idem conueniebant, quibusq; ἀγελάτης præerat: & è quibus digredientes vxores statim ducere cogebantur. Strabo. γαμεῖν ἅμα πάντες ἀναγκάζονται παρ᾽ αὐτοῖς οἱ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐκ τῆς τῶν παίδων ἀγέλης ἐκκριθέντες. Quod optimè conuenit ad D. Pauli mentem, quæ non alia hic videtur, quàm fœminas velatas esse oportere, propter iuuenum videlicet illecebras & cupiditates. Clemens certè Alexandrinus *in Stromat.* vt refert Theophylactus ad hunc locum, ἀγέλας τὰς τῆς ἐκκλησίας δικαίας interpretatus est, & rationem ibi addit eandem quam mox dixi. Quare valeant jam per me qui de Angelis vel etiam de Episcopis hunc locum hactenus accipiunt. Et hæc quidem obiter, quæ Theologis excutienda relinquo, quæ & ipsa, nisi aliò nunc pergerem, commonstrare vltrà possem: &, si deinceps opus, firmaturus sum.

Post hęc ita à me scripta Vir celeberrimus Daniel Heinsius interpretationem extulit, quâ vult dicere, mulierem potestatem habere in capite suo, id est in viro, qui mulieris caput est; & sic potestatem habere in viro seu potestati subesse viri: quod ferri non potest. Potestatem scilicet habere in aliquo quis dicatur, qui alienæ potestati subjectus est? Nos hactenus probauimus, *potestatem habere*, actiuo significatu accipiendum pro potestatem gerere, exercere. Exortus & alius nouus Bibliorum Interpres, qui ἐξουσίαι hic accepit de facultate prodeundi in publicum. Pessimè: nam hîc agitur de habitu mulieris in Ecclesiâ. Nos ad libellum Eudæmonis redeamus.

Tertiò dicitur in lege ἀξίωσις Eudæmon Nicomediensis cum suis Naufragium passus, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, *in Italia.* Id quod hîc stare nullâ ratione posse, vt jam δύσοχως indicatum, ita nuper quoque à nonnullis bene inculcatum est. Quod

& duobus argumentis mihi persuadetur.

Primò quidem, quia etsi mare Italiæ adjacens, vt & insulæ littoráque Italiæ pars Italiæ sint & dicantur *l. insulæ 9. π. de judiciis*, attamen vix est, vt qui in mari Italiæ naufragium passus fuit, dici possit *in Italiâ* naufragium fecisse. Deinde, (quæ potior jam ratio est & irrefragabilis) cosmographia ipsa renititur: dicitur quippe Eudęmon naufragium passus cum suis, direptus ὑπὸ τῶν δημοσίων τῶν τὰς Κυκλάδας νήσους οἰκούντων. Igitur & eo quoque ferme Cycladum insularum situ tractuq; naufragium passum eum oportet: à quo quantum absit mare Italicum (siue inferum, siue superum) nôrunt Geographorum filii: in quîs cùm nomen profiteri suum bonus Accursius olim non posset, pronunciauit is, *Cycladas quoque insulas Italiæ esse.*

Quid igitur? Τηλίᾳ hic nuper reponebat Vir Doctissim. Teliam scilicet, siue mare siue insulam, quæ & ipsa insula de Cycladum numero fuerit. Probabiliter satis: etsi Τηλίας vox inaudita: nam insula ipsa Τῆλος dicta; θαλάσση verò Τηλία nuspiam memoratur, neque mare Teliacum quisquam audiuit. Præ quo tamen malebam ipse dudum, & nunc malo, retentis totidem syllabis integroq; earum sono, ἐν τῇ Ἰκαρείᾳ, scil. θαλάσσῃ, id est, *in mari Icario*, vbi & cognominis insula *Icaria* erat. Nempe, vt aliàs συγγενῆ; τὸ λ καὶ τὸ ρ ἐστὶ (vt testantur vel vetustissima Scholia in Apollonii ἀργοναυτ. *num.* 11.) ita errore sæpe vna in aliam migrat: ac nominatim loco literæ caninæ ρ eius vice λ vsurpatur. Quod & secundo loco rei ipsi, seu naufragio, quo de hâc lege agitur, optimè conuenit: Nam vt in commune mare *Ægeum* naufragiis & sæuitiâ infame semper habitum, Ægeiq; tumultus noti, de quo præter alios plures videndus vel Menander *apud Athenæum*; Horatius, 3. *Carm. od.* 29. Dionysius Afer *in περιηγήσει*; Philostratus *in Heroicis*, Aristides *Oratione de mari Ægeo*: *Epigramma* Argentarii 22. *lib.* 3. ἀνθολ. εἰς ναυαγήσαντας: Scriptores horum ipsorum temporum, & Himetius Sophista, qui sub Constantino

vixit.

vixit *apud Photium pag.* 1122. vnde & prouerbium, Ægeum nauigat: ita nominatim Icarium mare, seu pelagus (quod Ægei pars fuit, quanquam aliqui quandoque ab Ægeo id separant) inter Samum & Myconem periculi plenum, eiúsque adeò littora inhumana & importuosa semper fuêre, mercatoribúsque metuenda: Quod vt Icari fabulâ adumbratum, de quo Mythologi, ita de eo innumera sunt apud veteres testimonia: Videndus vel Horatius, *lib.* 1. *Ode* 1. Strabo *lib.* 10. & 14. Epigramma ἀνθολογ. *lib.* 1. *tit.* εἰς ναυάγιον: & *lib.* 3. εἰς ναυαγήσαντας, *epigr.* 28. Solinus, *lib.* 1. *c.* 11. Alii. Quibus accedat & Plinii locus, *lib.* 7. *epist.* 4. qui eodèm respexit: *Mox*, inquit, *cùm à militiâ rediens in Icaria insula ventis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum Mare ipsámque insulam feci.* Atque adeò & Cyclades insulæ naufragiis infames. Horat. 1. *Carm.* 14.

Inter fusa niteнteis
Vites æquora Cycladas.

Vbi Porphyrion, *Cycladas, id est, breues insulas maris Ægei, Et ita propter angustiam sunt maria illic periculosa.* Virg. 3. *Æn.*

sparsasq; per æquor
Cycladas & crebris legimus freta concita terris.

Antipater *lib.* 3. ἀνθολογ. *epigr.* 44. εἰς ναυαγήσαντας.

Πᾶσα θάλαττα, θάλαττα, τί κυκλάδας ἢ στενὸν Ἕλλης
Κῦμα καὶ ὀξείας ἠλεὰ μεμφόμεθα.
Ἄλλως τοὔνομ' ἔχουσιν· ἐπεὶ τί με τὸν προφυγόντα
Κεῖνα σκαρφαιεὺς ἀμφεκάλυψε λιμήν.

Omne mare mare est, quid Cycladas aut angustum Græciæ
Fluctum & ventos stultè reprehendimus?
Temerè nomen hoc habent, cùm quid me euitantem
Illa, Scarphæus circumoperuit portus.

Accedat tertio loco, & maximè quidem, situs Icarii maris, quod vtique Cycladibus proximum erat: quod ex Strabone, *lib.* 10. & Plinio, *lib.* 4. *cap.* 2. discere est.: remotius verò Telium (Τηλία θάλασσα, quod etiam nuspiam memoratur antiquis) vt pote quod Rhodiaci maris pars

D 2 erat:

erat: inter quod & Icarium Mare, *Myrtoum* adhuc medium jacebat. Neque etiam Telus, quod idem Vir doctiss. putabat, de Cycladum numero hoc æuo erat, quarum metropolis Delos habita, & de cuius ambitu, *Cyclades* dictæ (etsi Lactantius *in Statium* malit, ideò dictas *quòd longo ordine eas circumire necesse sit propter promontoria periculosa*,) quas memorant & numerant Dicæarchus, Strabo, Plinius, Ptolomeus, Hyginus, Auienus, Solinus, Aethicus, alii: verùm in Sporadum censu, vt ex iisdem clarum. Nam quod Stephanus Byzantius Telum Cycladibus postea accenset, id pro æui sui vsu facit, quo Cyclades jam Sporadas quoque in nomen suum traxerant: quod ex Suidâ quoque clarum, qui Σποράδας & Κυκλάδας easdem jam facit, quę tamen hoc æuo, quo de nunc agimus, accuratè adeò distinguebantur, quod etiam ex vetustissimis scholiis Apollonii liquet, sic vt suis certisq; terminis & limitibus Cyclades à Sporadibus diuiderentur Videndus in id etiam Dionysius *Periegetes p.* 75. 76. & Æthicus *in Cosmographiâ*. Quare est quoque grauis error censentium jam penè omnium, hoc æuo Rhodum (cui proxima Telus) de Cycladum numero, imò & earum metropolim fuisse: Quod vt huic æuo non conuenit, ita postea factum non adeò abnuam, vt Rhodus Insularum metropolis esset: de quo vide vel *Novell. Iustiniani* 51. Cæterùm huic optimè conuenit Callimachi Epigramma 9. *lib.* 3. ἀνθολογ. εἰς ναυαγήσαντας.

> Νάξιος οὐκ ἐπὶ γῆς ἔθανεν Λύκος, ἀλλ' ἐνὶ πόντῳ
> Ναῦν ἅμα καὶ ψυχὴν εἶδεν ἀπολλυμένην.
> ΕΜΠΟΡΟΣ ΑΙΓΙΝΗΘΕΝ ὅτ' ἔπλει, χὣ μὲν ἐν ὑγρῇ
> Νεκρὸς, ἐγὼ δ' ἄλλως οὔνομα τύμβος ἔχων
> Κηρύσσω παναληθὲς ἔπος τόδε, φεῦγε θαλάττῃ
> Συμμίσγειν ἐρίφων ναυτίλε δυομένων.
>
> *Naxius non in terrâ mortuus est Lycus, sed in mari*
> *Nauim simul & vitam vidit pereuntem*
> *Mercator ex Æginâ cùm nauigaret. Et hic quidem in humido*
> *Mortuus; ego verò frustrà nomen tumulus habens*

Nuncio

Nuncio verißimum verbum hoc : Fuge cum mari
Commiſceri hædis nauta occidentibus.

Ecce enim hîc ἔμπορον Naxium ex Inſulâ Cycladum Naxo Αἰγαίῳ θέειν nauigantem & noufragium paſſum. Vide & epigramma 29. vbi de Chio & ἐμπείρ : & 30. vbi de Leſbo : & 43. vbi de Andro & Ægeo : & 44. vbi de Cycladibus & Scarphæo : & 60 & 64. & 75. vbi de Ægeo pelago. Tandem poſt hæc à me dicta Vir doctiſſimus qui *de modo vſurarum* ſcripſit, tentabat hîc & παράλια : Quod vt à vulgatâ lectione remotum nimis, ita ſuis poſtea rationibus refellemus. Alius ad quintam collationem Decretalium *p.*18. mallet ἐν Ἀτταλείᾳ Pamphyliæ vrbe, quæ non multum à Cycladibus diſtat, de qua *in Nouellâ* Leonis Philoſophi. Maneat igitur hîc reponendum ἐν τῇ Ἰκαρείᾳ, quod etiam probârunt *Florum ſparſiones pag.*142.

CAP. IV.

De DEPRÆDATIONE Eudæmonis.

QVERELA *Eudæmonis*, *de* Deprædatione *Querela ſola apud Principes pro ſupplicatione eſt. Caſus libellus propoſiti, omiſſâ petitione, ſeu concluſione.* Διαρπαγῆς ex *naufragio*, *reſpectu rei*, *ſpecies variæ*. *Explicata* Lex vlt. π. de incendio. Δημόσιοι *qui* hâc lege. *Sex perſonarum genera naufragiis inhiantium diſtincta, atque adeò & leges ſuper his.* Δημόσιοι *non publicani*, *ſed ſerui ciuitatum publici. De his ſeruis aliquammulta.* Οἱ τὰς

Κυκλάδας νήσους οἰκοῦντες *quinam? Noua interpretatio horum verborum.*

SEQVITVR jam pars altera Libelli Eudæmonis, Querela puta, quâ is *direptum ſeſe cum ſuis* ait, διηρπάγημεν, inquit, ὑπὸ τῶν δημοσίων τῶν τὰς Κυκλάδας νήσους οἰκούντων. Sic quidem etiam, vt in eâ querelâ ſubſiſtat Eudæmon, contentus videlicet caſus ſuos apud Principem deflere, alienámque injuriam memoraſſe, nullâ vlteriore prece additâ, nullâ ſupplicatione: cùm tamen totus libellus ſupplicatio ſit, ἀξίωσις. Suas nempe qui potenti narrat miſerias, qui injurias, opem ſatis eo ipſo poſcit, ſoláque miſeriarum commemoratio, pro ſupplicatione eſt: Apud Principes maximè, quos & alioquin verbis onerari non oportet: Vnde illa quoque olim Libellorum & Relationum ad Principem concinnitas, quam & aliàs videre eſt, quęq; hodie ambiguitatum & dubitationũ multarum mater & materies eſt. Certè & hæc quoque Lex noſtra haud adeò controuerſa ad hanc vſque diem fuiſſet, ſi Edæmon querelis ſuis paulò ampliùs indulſiſſet, hiſque vela laxaſſet: ſi controuerſiæ, inquam, genus inter ſe & δημοσίοις, latiùs expreſſiſſet: ſi deprędationis ſpeciem, quam pertulerat, memoraſſet. Quæ alioquin multiplex eſt.

1. Quæri quippe poteſt, num δημόσιοι illi res naufragio ejectas ſibi priuati alicuius juris moríſve obtentu vindicauerint (quod poſtea adſtruemus) an verò cæterorum tantùm priuatorum ſiue furum, ſiue latronum more? 2. Rurſum, an ejectas ad littus res, an verò in trepidatione, eóque tempore quo naufragium fit, an natantes; quò ſpectat *lex* 1. §. *vlt. l.* 2. 3. 4. *π. de incendio, ruinâ, naufragio*: ſimili exemplo, quo apud Iuuenalem Palfurius & Armillatus delatores ſub Domitiano (teſte Mario Maximo, & ex eo veteri Iuuenalis Scholiaſte) *Satyrâ* 4. *v.* 54. 55.

Quid-

Quidquid conspicuum pulchrúmque est æquore toto,
Res Fisci est vbicunque natat.

3. Vel etiam an in partem tantùm δημόσιοι colligendis naufragiis interuenerint, de quo casu est *lex 7. π. de incendio, ruinâ, & naufr.* 4. An verò in totum, sic quidem vt ingredi loca littoribus proxima colligendi naufragii causâ naufragi ab his prohibiti fuerint: quò spectare videtur *lex vlt. π. de incendio, ruinâ, naufragio*, vbi contrà definitur, *licere vnicuique naufragium suum* IMPVNE *colligere*: *impunè*, id est, sic, vt aditu vel ingressu παραλίων seu locorum littoralium nemo jure prohiberi possit: quomodo etiam ad seruos fugitiuos inuestigandos prædia aliena impunè ingredi fas est: *l. 1. & 3. π. de fugitiuis*: non item inuito domino aucupii faciendi gratiâ, *l. 16. π. de seruit. præd. rustic.* quas duas posteriores leges eiusdem Antonini Pii esse notãdum est? Imò quæri possit, an naufragi tantùm res suas à δημοσίοις collectas repetentes nimiis sumptibus prægrauati fuerint, & sic hactenus prædam passi sint? Imò tandem quæri potest, vtrùm naufragos ipsos post naufragium in littus ejectos δημόσιοι illi diripuerint, de quo est quoque Dionis Chrysostomi locus, *in Euboica*? Quorum nihil libello Eudæmonis ῥητῶς exprimitur, verùm indefinitè tantùm, διηρπάγημεν, inquit. Sed vt maximè Eudæmonis libello nihil tale exprimatur, ex eodem tamen, cum Rescripto Antonini collato, id eruere postea conabimur.

Ergo direptos sese queritur Eudæmon ὑπὸ τῶν δημοσίων: Vbi alterum iam hoc inuestigandum venit, ex quo ipso vel maximè postea liquebit, de quónam deprædationis genere hâc lege agatur, quínam, inquam, per δημοσίους hic exaudiendi sint? Vetus sanè versio, & post eam Alciatus, Cuiacius item & Schardius, *ad Leges Nauticas p. 273.* hodiéque deinceps omnes, *Publicanos* hic accipiunt. Et hoc quidem argumento, quòd & aliàs vetus lex fuerit, quâ naufragia publicabantur, seu ad publicanos pertinebant, νόμῳ τὰ ναυάγια τῶν πλεόντων εἶναι, quod & Scholasticarum

 decla-

declamationum inter alia argumentum fuisse, Sopatri & Syriani loca *in Hermogenem*, & Curii Fortunatiani *schol. lib.* 1. *pag.* 46. testantur. Atque adeò sub Imperatoribus publicani fisco Principis naufragia vindicare niterentur. Id quod tamen Principum constitutionibus & Senatusconsultis repressum fuit, & quidem Antoninorum (de quibus *hac lege*), vt & Iurisconsultorum sententiis: verùm nulla lex toto jure de publicanis agit, ne quidem *l.* 1 *de naufr.* neque *l.* 7. *in fin. de incend. ruin. & naufr.* sunt enim eæ de fisco. Cæteræ leges (vt omnes nunc *personas*, quæ quomodocunque naufragiis inhiabant, persequar) pertinent, 1. ad *priuatos*, vel naufragia sibi jure vsucapionis vindicare nitentes, puta, *Lex* 21. §. 1. *de adquir. poss. l.* 44. *de adquirend. rer. domin.* 2. vel ad fures seu raptores quoscunque, veluti *lex* 1. 2. 3. 4. 6. *&. de incend. ruin. naufr. l.* 18. *Cod. de furtis*, quam obseruandum est à Diocletiano Nicomediæ datam (vnde alioquin Eudæmon noster erat) 3. vel speciatim ad possessores, qui juxta littora maris possidebant: quò spectat *lex* 7. *& vlt. in princ. d. tit.* de quo est quoque Paulini Nolani, *ep.* 36. *ad Macarium.* Tot scilicet in terrâ naufragiis, post naufragium in mari, naufragi obnoxii fuêre. 4. Quibus adde & quarto loco δημοσίους, de quibus hàc lege. Quod quidem omne interim notari oportet: vt ita casus hi omnes legesq; probè distinguantur, quæ alioquin turbidè vulgò commiscentur.

Vt eò, vnde digressus sum, redeam, per δημοσίους hoc loco *publicani* passim accipiuntur, eáque interpretatio in communem jam opinionem transiit. Et potior tamen hæc mihi placet sententia, vt δημοσίων vox hìc accipiatur *de seruis publicis Ciuitatum*, non verò de Publicanis.

Primùm enim, vt omittam Scholasticam eam de publicanis legem fermè tantùm fuisse, quæ juuenibus exercendis olim proposita: vtq; à proprietate vocis istius δημοσίων incipiam, nullibi, quod sciam, δημόσιοι pro *publicanis* accipiuntur, qui potiùs δημοσιῶναι vocantur (quod post hæc primùm

primùm scripta Vir doctissimus, qui *de modo vsurarum* scripsit, etiam comprobauit, & ideò vt ad publicanos hunc locum referret, reposuit δημοσιωνῶν) de quo mox. At δημόσιοι sunt, vel κοινοὶ vel βασιλικοὶ, vt δημόσιον omne est κοινὸν ἢ βασιλικὸν, & δημόσιοι absolutè pro seruis publicis, seu publico alicui ministerio addictis. Æschynes κατὰ Τιμάρχου *pag*.8. ὑπὸ δὲ ἐκ ὑπηρετικῆς αὐτῆς ἐπί τις πιττακιὸς, ἄνθρωπος δημόσιος, οἰκέτης τῆς πόλεως. Et sic sæpe infrà. Harpocration ex illo Æschynis loco & ex Demosthene, & post eum Suidas, δημοσίους λέγουσι, seu ἔλεγον, τὰς τῆς πόλεως δούλους. Vide & Vlpianum *in Olynth*. 2. *Demosthenis*, & Lysiam κατὰ Νικομάχου. In tantum, vt δημόσιος pro carnifice aliquando accipiatur, veluti apud Dionem *Rhodiacâ pag*. 348. qui apud alios δήμιος quoque dicitur, vt & apud Latinos eodem sensu *publicus* absolutè. Per hos verò seruos publicos inter alia pecuniæ publicæ à debitoribus exigebantur, vt docet *lex* 19. *ff. de compens*.

Et sanè, quod secundum argumentum habeo, dicuntur hîc δημόσιοι τῶν τὰς Κυκλάδας οἰκούντων, i. *serui publici eorum qui Cycladas insulas incolunt*, sic enim hic locus accipiendus est, & construendus: non δημόσιοι οἰκοῦντες, quod tamen etiam Vir clarissimus, qui *de modo vsurarum* scripsit, præsupponit: verùm δημόσιοι τῶν οἰκούντων. Erant scil. olim publici, non tantùm pop. Romani, sed & prouinciarum, ciuitatum seu Rerum publicarum, atque adeò & Insulanorum, seu eorum qui insulas incolebant, νησιωτῶν, serui, de quibus publicis seruis innumeri sunt textus Iuris, quorúmque etiam præter alios meminit Plinius, *lib*. 10. *epistolâ* 30. 31. & *epistol*. 40. 41. per quos videlicet, vt in Republicâ pleraque gerebantur, ita, iidem publicarum Rerum Actores & exactores erant, Insularum nomine ex lege Rhodiâ alicubi, vel naufragia, vel certè partem ex iis aliquam vindicabant, & exigebant, colligendísque iis interuenire volebant: pariter, vti Principis quandoque nomine liberti seruiq; fiscales eadem sibi vindicare alicubi

nitebantur, vt docet Callistratus, horum ipsorum temporum scriptor *in l. 7. in fin. π. de incendio, ruinâ, naufr.* Imò, quomodo & aliâ de causâ jam olim eâdem L. Rhodiâ, *si qua rostrata nauis in portu deprehensa fuisset, apud Rhodios publicabatur, seu populi fiebat*, teste Cicerone *lib. 2. de Inu. c. 32.*

Ergo non de publicanis est hæc lex, verùm de seruis publicis per insulas Cycladas, qui quo jure, aut quam ad rem naufragorum res suis vindicarent, mox indagabimus. Sed Ciconius *ad quintam Collectionem Decretalium* vrget, *pag.* 18. nihil clarius quàm jus hoc publicanorum fuisse circa insulas: siquidem publicani omnia naufragorum sibi & fisco arrogabant: quod omninò eis interdictum fuit, vt constat ex *l. interdum*, *§. si propter. π. de publican.* & *l. 3.* & *21. de adqu. possess. l. 44. de adqu. rer. dom. l. 1. 3. 4. de incend. ruin.* & aliis plerisque locis, vbi tota quæstio est de publicanis, nusquam de seruis publicis insularum. Verùm huic jam suprà occurri, cùm varias personas recenserem, quæ naufragorum bona sibi vindicabant. Deinde huc perperam aptatur *d. l. interdum.* Est enim ea de jactatis, de expositis déq; commisso ob non professas merces. Neque leges illæ *de adqui. possess.* vel *de adquiren. rerum domin.* vel *de incend. ruin.* de publicanis quidquam agunt.

Cap. V.

De Qverelae Eudęmonis ad Imp. causis.

Cavsa, *cur Eudæmon querelam ad Imperatorem pertulerit. Leges suæ ciuitatibus & Insulis sub Impp. relictæ. Maritimarum Ciuitatum, & quidem Asiaticarum, vt & Insularum, jura quædam peculiaria. Libellorum & Re-*

& Relationum ad Imp. causæ: in his præcipuæ, vbi inter Ius & Æquitatem res cognitióve nutaret, vel si de jure Ciuitatum ageretur. Quid quæsitum in specie huius legis. Eudæmonem libello suo Imperatorem dominum Maris apertè agnoscere.

CVm ex iis quæ superiore capite probata sunt, manifestè liqueat, per δημοσίυς in Eudæmonis libello publicos Cycladum Insularum seruos intelligendos, atque adeò de vero huius legis argumento liqueat, jam facile nobis erit (quod & ipsum interpretationem nostram, & vel maximè firmat) conjicere, cur in specie huius legis Eudæmon Principi supplicauerit: Quod alioquin quæri plurimùm interest, cur, inquam, Eudæmon, ad Principis Antonini præsidium opémque confugerit; cùm alioquin jura publica inuocare potuerit, aditóque Rectore prouinciæ jus & æquum facilè ferre potuisse videatur? Quid enim, non jam cognitæ vulgatæq; erant tot Leges, Senatusconsulta, & Edicta, quibus naufragis aduersùs deprædationes διαρπαγὴν abundè consultum erat, secundùm quæ Rectori prouinciæ judicare procliue erat? Non aduersus vicinorum possessorum hâc parte prædam Edicto Hadriani Imp. satis cautum erat, quo Præsides de his vt latronibus grauem sententiam dicere jubebantur, *l. 7. π. de incendio, ruina, naufragio?* Non ipsemet D. Antoninus ad Rectorem quendam prouinciæ pœnarum genera modúmque præscripsit aduersus eos qui quid ex naufragio diripuisse probarentur *l. Pedius* 4. §. 1. *d. tit de incendio, ruina, naufragio?* Non idem Antoninus constituit *l. 1. Cod. de Naufragiis*, fiscum sese alieno naufragio interponere non oportere, additâ elegantissiâ hâc sententiâ,

fiue infectâ, *Quod enim jus habeat fiscus in aliena calamitate, vt de re tam luctuosa compendium sectetur?* Vera quidem hæc omnia: verùm, (quod sciri plurimum interest,) singularis admodum *hac lege* casus continetur, à cæteris planè diversus. Non enim agitur hâc lege de priuatis, vel etiam de fisco, aliisq; fisci nomine Naufragia sibi vindicantibus, de quo sunt cæteri textus juris, verùm de Ciuitatibus, Rebuspublicis, Insularum incolis, naufragia sibi vel ex iis partem saltem aliquam, ἰδίῳ, seu jure quodam, & quidem Maris, vindicantibus. Notandum scilicet est, Provincias, Regiones, Insulas Maris, Ciuitates seu Respublicas sub Imperio Romano constitutas, suis quibusdam peculiaribus legibus, & consuetudinibus & priuilegiis egisse, quæ magni faciebant omnes sibi seruari. Quod non tantùm leges nostræ passim ostendunt, imò & inculcant, veluti *l. 4. §. ingressum 7. . de Officio Proconsul. l. 71. in fin. π. de contrah. empt. l. 4. de feriis: l. 2. de vsuris: l. 9. Cod. de testam.* & aliæ plures. Imò & Plinius *lib. 10. epistolarum* non vno loco, puta *ep.* 21. vel 31. 56. & 57. vbi Traianus Imper. *perseueremus in eâ consuetudine, quæ isti prouinciæ est, vt per* SERVOS PVBLICOS *custodiæ custodiantur.* Idem *ep.* 114. *Id ego, quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque Ciuitatis legem puto.* Sic Nicæenses intestatorum suorum bona ex priuilegio D. Augusti vindicabant, eodem Plinio teste *lib* 10. *ep.* 88. 89. Ita Bithyniæ & Ponticæ ciuitates in exigendis pecuniis sibi debitis prototaxiam vindicabant, quam legem habentibus seruari vult Traianus *lib.* 10. *epist.* 109. 110. Sic & Papinianus *l.* 21 *de reb. auct. Iud. possidend.* Antiochensem Cœlę-Syriæ ciuitatem priuilegium in bonis defuncti debitoris lege suâ habuisse testatur. In hoc itaque quoq; censu Cyclades insulę earúmq; ἁρμοσταὶ, in huius l. sp. ponebant, naufragii colligendi, eíve interueniendi jus, quod & νόμον θαλάσσης vocabant: Eudæmon contrà διαρπαγὴν volebat vocabátque. Sic certè & alia sibi quædam jura *Maritimas* nominatim ciuitates vindicasse comperio: quale

quale & illud eſt, quòd per certam prouinciæ partem ingredi Rectori prouinciæ moris eſſet, quas ἐπιδημίας ſiue κατάπλους vocabant, prouinciæq; adeò quædam id habebant, vt per mare in eas Proconſul veniret, veluti Aſia: vſque adeò, vt Antoninus Auguſtus (Caracalla ſcil.) reſcripſerit, ad deſiderium, ſeu ad libellum, Aſianorum, Proconſuli neceſſitaté impoſitá per mare Aſiam appellere, καὶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον primam attingere. Certè Plinius, cùm in Bithyniam Proconſul proficiſceretur, Maleâ enavigatâ Epheſum ſeſe veniſſe ſcribit, quaſi id quoque ad curam Principis pertineret, *lib.* 10. *ep.* 16. *vel* 26. Huius itaque generis erat νόμος ille θαλάσσης (vt mox vocatur, & de quo poſtea plenè) quo Cycladum inſularum δημόσιοι, λιμενοφύλακες, ἐλλιμενισταὶ & ἀπόστολοι, littorum cuſtodes, portitores, Rebuſpublicis ſeu ciuitatibus & inſulis ſuis naufragia vel in totum vel certè pro parte vindicabant.

Quónam verò jus id obtentu ſibi vindicauerint maritimæ ciuitates, vel etiam Inſulæ maris, poſtea videbitur: Sanè jus illud ſeu conſuetudinem illam, collapsâ Repub. Romanâ inſecutis temporibus, varia deinceps loca, prouinciæ & ciuitates vſurpauêre: Teſtis Friderici Authentica *Nauigia Cod. de furtis:* De vtrâque Britanniâ, (maiore & Armoricâ) vbi & *Varech*, alii efferunt *Farrecht* (id eſt, mercium colligendarum jus) dictum, déque mari Germanico, vt & de Hiſpaniâ, Italiáque, vbi mos hic diu viguit, mox tamen vel abolitus vel temperatus, nolo ſingula nunc prolixè memorare, quod alii ex parte jam fecêre, & vt audio, ſunt hodie, quibus hoc argumentum vnicè propoſitum eſt. Vide ſaltem Argentræum *ad conſuetud. Britanniæ, tit. des Droits du Prince, art.* 56. *num.* 44. & Gryphiandrum, *tractatu de Inſulis cap.* 31. *pag.* 493. 494. 495. 496. 497.

Cùm ergo Naufragia, vel partem ſaltem ex his aliquam, ſibi Cycladum Inſularum ſerui publici jure quodam & conſuetudine maris νόμῳ θαλάσσης vindicarent, quod

æquitati alienum & hmanitati contrarium Eudæmoni videbatur: ad Imperatorem necessariò ab eo itum, & querelæ ab eo ad eum perlatæ: Quia scilicet de Consuetudine earum, juréque adeò insularum illarum Maris ageretur, & quia inter æquitatem júsque prætensum, negotium istud seu controuersia nutaret, quæ vt Relationum plurimarum à Magistratibus ad Principem materies olim fuit (de quo propriè etiam accipio *l. 1. Cod. de Legibus*) ita & libellorum supplicum ἀξιώσεων à priuatis Principibus oblatorum. Maneat igitur, δημοσίους hic accipiendos esse *seruos publicos civitatum & Insulanorum*, non verò publicanos vectigalium juriúmq; fisci: De quibus si actum fuisset in specie huius l. vel Antoninus aditus omninò non fuisset, vel certè aditus decreto suo rem illicò definiuisset. Non tantùm argumento in commune ducto ex sanctissimis eius moribus, quos postea memorabo, quiq; adeò illicò & abscisè definiuisset, nolle se apud publicanos seu fiscum suum compendium aliquod ex alienâ calamitate redire, verùm etiam præjudicio *l. 1. Cod. de naufragiis*, quâ is disertè id definiuit & abscisè: Cùm contrà, non omninò aut abscisè hoc rescripto suo, τῶν δημοσίων hâc in re morem & intentionem damnet, verùm controuersiam super eo motam ad Legis Rhodiæ præscriptum expendendam definiendámque remittat. Quod & ipsum argumentum superioribus addi velim, vt ex eo quoque conficiatur, per δημοσίους non hîc publicanos fisci accipiendos, verùm seruos publicos Civitatum.

Expenso hunc in modum κατὰ πόδας Eudęmonis ad Antoninum Imp. libello, ad id nunc progrediamur, quodnobis propositum est. Igitur, clarum jam ex iis omnibus quę diximus, quæq; libello Eudæmonis continentur, Imperatorem Romanum maris dominum quoque fuisse: vt pote cùm, Eudæmon Nicomediensis, 1. in Mari *Naufragus* 2. *Prædámque passus*, 3. à seruis publicis Cycladum Insularum. 4. veterem in mari consuetudinem, seu

νόμον

νόμον θαλάσσης, Naufragiis interueniendi prætendentibus. 5. Aduersus eos libello ab Imperatore opem poscat. 6. quem & Κύριον ideò vocat. 7. Eo fine, vt is de Iure maris judicet. Nemo, puto, cuiusquam opem, ita, vt dixi, libello deposcit, nisi quem supremum dominum agnoscit. Quod vtique etiam, vt dixi, libelli sui initio statim professus est Eudæmon, cùm dixit, Κύριε Ἀντωνῖνε: cui etiam mox Antoninus ipse eandem vocem κύριος reponit, simul & admittit: Quare hinc illud iam in praxin deducatur, *Ex Libelli supplicis oblatione supremum quoque eius cui libellus oblatus est, eâ in re, quâ de supplicatur agitúrque, Dominium argui.*

CAP. VI.

De RESCRIPTI AVCTORE, eius INTERPVNCTIONE, & PARAPHRASI.

RESCRIPTVM *Imp. Antonini expenditur.* I. *Quisnam* Antoninus *Imperator sit in* hâc lege. *Quis item* θειότατος Αὔγουστος. *de Antonini Pij moribus quædam. Ex Imperatorum moribus, judicium de eorum legibus, & è contrà. Fisco suo non fauit Antoninus Pius. Proconsulatum Asiæ gessit. Rhodum collapsam restituit.* II *Vitiosa huius legis interpunctio, &* στιγμὴ *post vocem* θαλάσσης, *vt & vitiosa cuiusdam emen-*

datio. III. *Vera Interpunctio, & Paraphrasis huius Rescripti. Vel ex his duobus Dominium maris ad Imperatorem spectasse satis probari.*

HACTENVS Eudæmonis libellus à nobis discussus est, & ex eo multimodis probatum, Imperatorem nihilo seciùs Maris atque Terræ dominum fuisse. Nunc veniat sub manum Rescriptum seu ἀπόφασιν Antonini Imp. quo id ipsum disertissimè confici mox apparebit.

Ne quid verò inexcussum relinquamus, quod hanc ad rem nostram vel minimum faciat, videndum prius est, quisnam sit Imperator *Antoninus* iste, cùm eius nominis plures fuerint? Quis item θειότατος Αὔγουστος, qui *fine l.* memoratur? Igitur cùm suprà ostensum sit, Volusium Mæcianum sub Antonino Pio τοῦ πρεσβυτέρου, vt & sub Marco Antonino τοῦ δευτέρου (ita enim eos distinguit Pausanias) egisse, neque alii Imperatores Antonini præter hos duos ante eum extiterint, necesse est hîc Antoninum, qui ab Eudæmone libello aditus fuit, cuiúsque ad eum Rescriptum hâc lege continetur, Antoninum Pium intelligi, mox verò *fine* legis θειότατον Αὔγουστον esse *Augustum*, sui temporis: θειότατος Αὔγουστος, non est *Diuus Imperator*, quod de mortuo & consecrato, vt volebant, dici solebat, verùm *Sacratissimus.* Iam enim hoc tempore, vt odiosum Κυρίου antea nomen, ita & ominosum fermè priùs θειοτάτου Imperatoribus liberè tribuebatur. Est proinde grauis etiam Cuiacii & Balduini, aliorúmque, error, qui per θειότατον Αὔγουστον hic *Augustum Octauianum* Imp. intelligebant. Qui errror & aliàs sæpe admittitur, ob *Augusti* appellationem, quæ omnibus Imperatoribus communis est: adeò quidem, vt nonnulli etiam grauissimo errore *Legem* I. *Cod. de naufr.* cui

cui in nonnullis Codicibus *Augusti* tantùm nomen inscriptum est, Augusto Octauiano tribuant, cùm ea sit Antonini Augusti. Certè, de Augusto Octauiano *θειότατον Αὔγουστον hac lege* accipi non posse, duobus argumentis conficitur. Primò quidem, quia Tiberius Claudius (vti postea ostendetur) primus Imperatorum extitit, qui Leges Rhodias nauticas firmauit: Secundò patet id quoque, ex ordine seu serie ipsâ huius legis: posteaquam enim Mæcianus Antonini (Pii scilicet) rescriptum, quo de nunc agimus, proposuisset, mox subjicit, *hoc ipsum & sacratißimum Augustum constituisse*, posterius scilicet, seu post Antoninum Pium, & sic Marcum Antoninum: alioquin, si de anteriore, Augusto Octauiano, sensisset, ab eo vtique initium duxisset Mæcianus, mox subjecisset, *hoc ipsum & Antoninum Augustum statuisse*.

Habet igitur, vt eò redeam, Rescriptum, quod continetur in lege ἀξίωσις, Antoninum Pium Imp. auctorem. De quo Principe in rem nostram nonnulla delibari notaríque cupio. Primò, summam eius ciuilitatem & æquanimitatem fuisse, quam & ideò veteres tantoperè in eo commendârunt. Quod etsi vulgatum, assiduè tamen animis obuersari velim constitutiones eius legentium, vt eò certiùs de earum mente judicari, certiorq; ad eam Interpretatio adhiberi possit: Quod & cæteroquin in aliorum Imperatorum constitutionibus interpretandis obtinet: Vti retrò ex eorundem constitutionibus, de moribus actibusq; eorum judicium facilè fieri potest. Nam quod vulgò jam dicitur, *testamentum esse animi cuiusque mentisque speculum*, id de Principum constitutionibus dici meritò possit: sic vt ex iis, neque aliunde temerè magis, de cuiusque moribus judicium fieri fermè oporteat. Inter alia verò Ciuilitatis Antonini Pii argumenta, id cummaximè notari cupio, quòd fisco suo is non fauisse, alienóq; maximè abstinuisse dicitur, ac nominatim, quòd Procuratorum suorum, (ac proinde & publicanorum) cupiditatem fregerit: quod

præter constitutiones eius quamplurimas, vt & Capitolinum, qui vitam eius scripsit, ostendit insignis Pausaniæ locus, *in Arcadicis p.* 273. Quo etiam argumento jam suprà effecimus, in libello Eudæmonis δημοσίους non esse publicanos fisci accipiendos, verùm *seruos publicos* Ciuitatum seu Insulanorum: Nam si de publicanis in specie huius legis actum fuisset, non ad legem Rhodiam Antoninus rem rejecisset, verùm eâdem æquanimitate aduersùs publicanos, quâ aduersùs fiscum *l.* 1. *Cod. de naufragiis* certi quid rescripsisset. Secundò, de Antonino Pio & id quoque prænotari velim, fuisse eum ante Imperium Asiæ Proconsulem, (in quâ erant & Cyclades insulæ, & Rhodus, de quibus *hac lege* agitur) quam & prouinciam sanctissimè administrauit, eodem Capitolino teste, & Philostrato, *in vita Polemonis.* Imò & Marciano lib. 2. de publicis Iudiciis, *in l. D. Hadrianus* 6. *π. de custod. & exhibit. reorum. Sed & caput*, inquit, *mandatorum extat, quo Diuus Pius cùm prouincia Asiæ praerat, sub Edicto proposuit, vt Irenarchæ cùm apprehenderint latrones, interrogent eos de sociis & receptatoribus &c.* Postremò & id de eodem Antonino Pio notari cupio, cum Rhodum ipsam ingenti terræmotu concussam seu collapsam instaurasse, de quo Pausanias, *Corinthiac. pag.* 50. *Achaicorum pag.* 277. & Aristides, *Oratione* 15. *pag.* 340. & *initio Orationis* 18. & *Oratione de Smyrnâ pag.* 295. & Capitolinus *in eius vitâ p.* 20.

His ita, neq; extra oleâ prorsus, præmissis, vt ex sequentibus apparebit, ad Antonini Pii rescriptum redeamus: ex quo id vulgò perperam effici putant, *Imperatorem Continentis quidem seu terræ dominum fuisse dicique, at non & Maris, cuius non Imperator, verùm Lex, & Rhodia quidem, vt nonnulli* ῥητῶς *volunt, domina fuerit:* diuiso, si Deo placet, inter eam & Imperatorem dominio seu imperio, velut inter Iouem & Neptunum. Quod quidem ex falsâ potissimùm Interpunctione huius Rescripti euenit: sic, vt vocem quoque κύριος ad posteriora illa, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, à supe-

à superioribus velut ἀπὸ τοῦ κοινοῦ arcessendam putarent; quasi ita scriptum esset, ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμ☉ κύριος τῆς θαλάσσης. Quam interpunctionem & interpretationem vel proximè sequentia respuunt: nam si, vt illi volunt, post vocem θαλάσσης, τελεία στιγμὴ, seu vt Barbari Interpretes loquuntur, punctus ponitur, seu periodus absoluitur, certè sequentia non habent cum quibus connectantur. Quid enim erit *illud*, quod lege Rhodiâ judicandum dicitur? Certè post μὲν in continenti ad sensum integrandū sine vllâ interruptione ac distinctione vno spiritu sequi debet altera particula δὲ, quę huic respondet. Quod sanè cùm persentiscerent, etiam ex ὁμοδόξων, (id est, eorum qui in summâ rei nobiscum sentiunt) nonnulli, varia admodum commenti sunt, quibus certo quodam vinculo posteriora prioribus cohærerent, suppletis quibusdam vocibus: vel voce, inquam, *Id*; ita, *lege Rhodiâ id judicetur:* vel voce *qua*; ita, *qua lege Rhodia judicetur*: vel etiam legis verba emendârunt, inter alia pro ναυτικὰ repositâ voce ναυτικῷ. Quod etiam qui *de modo vsurarum* post hæc à me edita scripsit, voluit. Quæ vt omnia ferri non possunt, quia hiulcam nobis semper relinquunt sententiam, ita neque postremum istud admittendum est, verùm retinenda omninò lectio, τῷ νόμῳ τῷ Ροδίων ναυτικὰ κρινέσθω: Nempe enim id his verbis indicatur, Legem Rhodiam nauticam nominatim hoc Rescripto firmari ab Antonino, solisq; legibus Rhodiis Nauticis auctoritatem tribui, (quomodo & in nonnullis Pauli sententiarum libris titulus ita conceptus est, *ad L. Rhodiam de Nauticis*) at non & aliis Legibus Rhodiis, etsi in commune alioquin Rhodii αὐτονομίᾳ censebantur.

Nos igitur veram huiusce legis Interpunctionem, simul & Interpretationem, statim expromamus, quo hunc æstum fermè omnem absolvemus: Interpunctionem, inquam, quam dudum rectè vidit & probauit *Sanctissimæ memoriæ Parens meus*, & deinceps introspexerunt quoque

Viri alii Clari nonnulli, qui nondum certam Interpretationem, in quâ pedem ἀπαλλδῶτως figerent, repererunt. Igitur, continuo spiritu ita hic locus legendus est. Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύειος, ὁ ἢ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῶν Ροδίων ναυτικῷ κεινέσθω.

Quæ etsi ita sponte suâ fluant, apertamq; adeò satis per se sententiam habere possent, exindéque manifestè appareat, quid quantúmvè sibi Imperator Antoninus tribuat, nempe totius orbis Imperium: quid viceuersâ legi Rhodiæ transcribat, judicandum videlicet tantùm Ius Maris à Iudicibus juxta legem Rhodiam Nauticam, paraphrasi tamen id hâc facillimè illustrabitur: Quasi Imperator in hæc verba rescripsisset: *Non improbè quidem à te factum, Eudæmon, qui me libello adieris, quíque adeò post casum naufragii prædam in mari passus, & Icario quidem, maris Ægei, (quod juris quoque mei est) parte, remedium aduersus eos, quos prædatores è Cycladibus insulis (quæ & ipsæ sub Imperio meo sunt) prætendis, à me petas, quasi ab orbis totius, atque adeò & Maris Insularumq; domino, quiq; proinde Mari quoque seu marinis nauticisq; controuersiis jura ponere possim, quod & ipse libelli tui ingressu statim professus es, cùm me* Dominum Orbis *vocasti, quod & verum est*, Ἐγὼ μὲν, inquit, τοῦ κόσμου κύειος: *Attamen* (hæc jam secunda Rescripti pars est) *non est quòd hoc me nomine tu vel alius adeatis vel compelletis: sunt enim publicè positæ leges Rhodiæ nauticæ, seu de Nauticis, ex quarum præscripto nauticæ controuersiæ judicentur, atque adeò Ius Maris definiatur, quas in huiusmodi negotiis obtinere volo.* Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύειος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῶν Ροδίων ναυτικῷ κεινέσθω.

Quæ cùm ita sint, manifestò jam satis apparet, Antoninum Imperatorem hoc Rescripto suo, Maris Imperium apertissimè sibi vindicasse.

Cap.

CAP. VII.

VERBA singula Rescripti expenduntur.

SPECIALIS *Rescripti explicatio: in id potissimùm, vt Dominium Maris Imperatori hoc Rescripto adseri magis probetur. Voces penè singulæ in id expensæ, quod vulgò non æquè fit.* 1. Κόσμος *Mare complectitur.* Mundi Dominus *quo sensu dicatur Imperator. Inanes eius rei occasione quæstiones & sententiæ.* 2. Δὲ *quo sensu voci* μὲν *in* h. l. *opponatur.* Δὲ *pro* tamen. *Principis &* νόμου *non sunt separata potestates, sed subordinata.* 3. Νόμος τῆς θαλάσσης *quid?* Ius *maris.* 4. Iudicium, *non Imperium maris legi Rhodiæ tribui* h. l. *Nihil definiri hoc Rescripto: Remitti tantùm negotium ad Iudicem, regulâ quadam ei præscriptâ.* Κρίνεσθαι νόμος *quo sensu.*

VEL ex solâ Rescripti Antoniniani Interpunctione, simul & Paraphrasi, quas superiori capite edidimus, satis perspicuè liquere jam autumo, tantum abesse, vt Antoninus Imp. eo Rescripto Imperatorem sese Maris negauerit, vt contrà apertissimè omnium id sibi vindicet. Verùm id specialiùs adhuc nobis nunc probandum est, ducto per singulas penè voces, quę

ibi occurrunt, tractatu: Quarum singularum vim, quia ἑτερόδοξοι vel omninò non intellexerunt, vel minùs attenderunt, ideò non in diuersa tantùm à nobis iuêre, verùm & in diuersas penè singuli sententias diducti sunt. Voces verò hæ sunt. 1. κόσμος, ibi, ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος; 2. vox δὲ, quo videlicet ea sensu particulæ μὲν hîc opponatur. 3. vox νόμος, ibi, νόμος θαλάσσης. 4. Denique vox κρινέσθω, ibi, τῷ νόμῳ τῶν Ῥοδίων ναυτικῷ κρινέσθω. Eas igitur nunc singulas expendere iuuat, vt ita ex iis omnibus pateat, quàm verum & constans sit illud, Antoninum Imp. hoc Rescripto suo, maris Imperium sibi vindicasse.

Primò igitur disertis verbis Antoninus sese κύριον τοῦ κόσμου vocat, id est, *totius orbis* (Romani scil.) *Dominum*: Nolo nunc id vrgere, quod multi sciscunt, & in his Gregorius Cyprius *in Laudatione maris*, negántque, mare continentem diuidere, quin potiùs συνάπτειν τὰς ἠπείρους καὶ εἰς ἀκριβῆ ἕνωσιν εἶναι ταύτας ποιεῖν. Κόσμος certè) quod mirum non attendisse ex ὁμοδόξοις quoque nonnullos, etsi tritum maximè) in *hac lege* non Terram seu Tellurem & Continentem tantùm significat, quasi Antoninus Imp. Terræ Dominum tantùm sese dicat quà Mari opponitur, verùm orbem jam totum, & quidem Romanum, quo & Mare comprehenditur, vnde & mare, *mundus profundus*, Ouidio lib. II. vbi de Neptuno & Apolline:

Cúmque tridentigero mundi genitore profundi
Mortalem induitur formam.

Ciuilis scilicet hæc Κόσμου significatio est, vti σύστημα sit τῆς γῆς καὶ θαλάσσης, & vtrumque sub se comprehendat: cùm alioquin etiam Naturalis κόσμου significatio latiùs adhuc sese porrigat, & vniuersam rerum naturam seu vniuersitatem designet, omnem denique societatem cœli & terræ, & naturæ quæ vtriusque sunt, σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. Tantum scilicet abest, vt pro solâ continente seu terrâ κόσμος hîc accipi debeat. Ergo Antoninus sese *Mundi Dominum*, & sic Maris quoque, vocat.

vocat. Quomodo & Constantius Imp. vocatur in basi Obelisci.

At Dominus Mundi Constantius omnia fretus
Cedere virtuti.

Et apud Marcellinum *lib.* 19. *pag.* 147. *Nostris virtutes Constantii Cæsaris extollentibus, vt Domini rerum & Mundi.* Et *lib.* 23. de Iuliano, *tanquam Mundi nationúmque* suarum *Dominum adorârunt Iulianum.* Quum aliàs Impp. *Orbis terrarum Domini* vocentur eodem semper sensu: quia *Orbis terrarum* Mare quoque circumfluum complectitur. Quare & Procopius disertè *lib.* 1. *de ædificiis*, orbem, πόλον, in manu statuæ Imp. positum fuisse ait, παραδηλῶν ὁ πλάστης, ὅτι γῆτε αὐτῷ καὶ θάλασσα δεδούλωται πᾶσα.

Ex quibus illud interim quoque elucet, Antoninum *Dominum Mundi* sese vocare, non hyperbole quadam, ita κόσμου κύρι☉ vocatur, vt οἰκουμένης vox vsurpatur, pro Imperio Romano: sed neque etiam odio tantùm publicanorum, & tumore quodam; & vt censuram in eos erigeret, quod quidam, Principum suorum causam iure licèt vindicantium, vt ab hac lege sese expediant, censent, atque adeò dicto eius minimè credendum pronunciant, veluti in causâ suâ testificanti. Quæ omnia frigidissima sunt Ignei commenta, Viceuersâ, ex superioribus apparet, non Orbem terrarum, totus quantus is est, hic accipiendum, quæ alioquin affaniæ sunt & intemperiæ quorundam Interpretum, verùm propriè & limitatè ad Orbem Romanum per Synecdochen integri. Quomodo & in sacrâ Scripturâ passim *Mundi* appellatio latitudine quadam Oeconomicâ effertur: quia scilicet Rom. Imperium latissimè diffusum, *Mundi*, & *Orbis*, & οἰκουμένης appellatione veteres designauêre, vtpote, quòd Imperium Romanum ambitu suo orbem illum complectebatur: Perperam verò, imò stolidè id hodie traheretur ad eas prouincias Regnáve, quæ vel Imperii Romani nunquam fuerunt, vel certè extincto jam Imperio Romano, in propria Regna

 ditio-

ditionésque abierunt seu consurrexerunt: In quâ alioquin quæstione versantur, vt inani labore, ita prauâ ambitione aliquammulti. Et hæc de vocibus, ἐγω μὲν τȣ͂ κόσμȣ κύριος.

Secundo loco sequitur vocula, δὲ, ibi, ὁ δὲ νόμος, quam alioquin ipsam & hic vrgent: ἐγὼ μὲν τȣ͂ κόσμȣ κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, &c. Ea verò particula χθονικὴ non est hîc aduersatiua, multò minùs respectu Imperii, quasi eâ indicetur, ad Imperatorem quidem Imperium terræ pertinere, Imperium *verò* Maris, ad Legem: vti viceuersâ non est ea nudè adsertiua, verùm δὲ hic est tantùm discretiua, & opposita particulæ μὲν, quo sensu vox *attamen* voci *equidem* opponitur. Est, inquam, vocula μὲν hic juris indubitati & certissimi nota, δὲ verò subjecta voci μὲν nota est de sũmo Iure suo & ἄκρα ἐξȣσίᾳ aliquid remittentis. Et sic non continet ea oppositionem seu diuisionem juris & Imperii inter Principem & Legem, inter Terram & Mare: verùm Rigoris summiq; imperii & συγκαταβάσεως, seu Indulgentiæ cuiusdam speciem.

Et sanè, quod & hîc spectari cupio, ecquis vnquam fando audiuit, imò perridiculum, vt *Princeps* & *Lex* inter se ita opponantur, quasi diuersarũ & diuisarũ inter se partiũ aut potestatũ? Leges enim, puto, vt ὄργανον seu instrumentum gubernandi in Repub. habentur, per quas Princeps orbem regit & temperat, atque vbi Princeps non est, νόμος loco Principis est, teste Aristotele *in Politicis*: Princeps verò ipse rector est, τὸ ἀρχιτεκτονικὸν, & per Leges in orbe dominatur. Denique non sunt hæc in Repub. inter se ἐναντία, verùm subordinata: Ita quidem, vt concurrentes habeant potestates, non diuisas. Quâ causâ & Princeps, seu Magistratus, νόμος ἔμψυχος est, seu Lex loquens, vti contrà lex, mutus Magistratus, teste Aristotele, & Cicerone, & Iustiniano Nouellâ *de Consulibus* 105. Ergo δὲ hîc valet idem, quod ὅμως, *tamen*, *nihilominus*. Vt omninò sensus hic sit huius loci: *Ego quidem totius orbis*

Orbis (& sic Maris quoque) dominus sum, legésque adeò ei imponere possum, & nihilominus tamen id vltro largior, vt controuersiæ Maris ex præscripto Legis Rhodiæ, quæ in commune posita est, discingantur, ac non etiam peculiare à me super aliquo Maris jure prætenso rescriptum expectetur.

Tertiò notandum, quod & ipsum inter cætera ignoratum communi errori ansam, & vel maximè, præbuit, νόμον θαλάσσης, hîc non significare θεσμὸν, id est, *Legis* seu sanctionis speciem aliquam, quo sensu vulgò νόμος accipitur, & quidem mox νόμος Ῥόδιος ναυτικὸς, quasi huius legis hic sensus sit, Orbis quidem dominum esse Imperatorem, verùm Maris, Legem & quidem Rhodiam. Nam imò νόμος hic est, quemadmodum apud Græcos accipitur, Ius quod ex more, vel Lege descendit συνήθεια: ac proinde νόμος θαλάσσης hîc est, Ius quod in Mari obtinere dicitur, de quo cùm ambigitur, controuersia iam maris enascitur, vt in specie *huius legis*. Quare & ita Græci hunc locum expresserunt. τὰ ναυτικὰ πάντα καὶ ὅσα κατὰ θάλασσαν κεῖνται: Iidémque ναυτικὰ ζητήματα vocant. In huius verò Legis specie nominatim νόμος θαλάσσης est *Ius Maris* peculiare quoddam, quod Cyclades Insulæ sibi vindicabant, more legéque quadam peculiari: sic sanè & νόμοι τοῦ πολέμου dicuntur Polybio *lib. 2. p.* 144. seu *Ius belli*, Augustino *de Ciuit. Dei*, aliis. Aliáque similia. Quare nec erat quòd Viro doctissimo mirum videretur aut insolens, imò balbutiem & stribliginem hîc notaret, adeóque alienum videri vt non putaret diutius in eo confutando morandum, vt in hâc eâdem lege tam paucis verbis νόμος alio atque alio sensu efferretur, cùm Antoninus quoque & tertio sensu de sui Principis quoque legibus νόμων vocem vsurpet ἐν οἷς μή τις τῶν ἡμετέρων νόμων αὐτῷ ἐναντιοῦται. Nempe νόμος primo loco est Ius mósque prætensus in mari, secundo Lex generalis Rhodia, tertio Lex specialis Principis. Denique νόμος dicitur quidquid juris siue speciem siue vim continet θεσμὸν καὶ συνήθειαν vel Hesychio teste.

Non igitur νόμος θαλάσσης, hîc est, Lex aliqua, verùm quomodo Græci νόμος efferunt: Ius in Mari, quod vel ex Lege vel More aliquo descēdit. Quod ex eo quoq; apparet, quòd dicitur νόμος hic κρίνεσθαι, ὁ γὰρ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῶν Ροδίων ναυτικῷ κρινέσθω. Scilicet *Ius* prætensum in Mari, secundùm Legem Rhodiam rectè judicari dicitur, & verò secundùm Legem omnino judicari oportet, vti jura omnia à quoquam prætensa legi subsunt. Denique tale illud est, quasi dixisset Antoninus Eudæmoni, *quam tu prædam vocas, eam fortè* δημόσιοι *Cycladum insularum* Maris Ius *fásque nominant, & quidem ex lege Rhodiâ: quare adite Præsidem prouinciæ, qui secundùm Leges Rhodias hanc controuersiam judicaturus seu diremptúrus est, quidq; in Mari juris obtinere debeat definiturus.* Quare candida hîc omnia & aperta, neque quicquam inuolutum aut αἰνιγματῶδες, quod credidit Vir doctissimus.

Ergo (quod quarto loco notandum) non Imperium maris hac Lege, Legi, & quidem Rhodiæ adscribitur, verùm Iudicium tantùm κρίμα, secundùm eam fieri jubetur: κρινέσθω, inquit, τῷ νόμῳ Ροδίων: pro quo Harmenopulus & Docimus voce δικάζεται & κρίνεται quoque rectè vtuntur. Denique Rescriptum hoc nihil aliud est, quàm mera nudáque remissio ad forum Iudicémque ordinarium, qui non exquisitâ sententiâ Principis (siue libello, siue Relatione) secundùm leges Rhodias controuersias nauticas judicare necesse habet, vel ipse definire satis potest. Breuiter, his verbis Rectoris prouinciæ officium instruitur, quid, inquam, sequi eum oporteat in judicandis maritimis controuersiis, nempe, vt secundùm legem Rhodiā nauticam judicet, τῷ νόμῳ τῶν Ροδίων τῷ ναυτικῷ, &c. seu κατὰ τοὺς Ροδίους νόμους, vt habent Harmenopulus & Docimus. Vbi additum τῷ ναυτικῷ, quia scilicet & aliæ leges Rhodiorum erant, eáque lex signatè hic indicatur, quæ de rebus nauticis erat, quámque Romani probauerant, cuius quoque pars fuit lex Rhodia *de Iactu*: vt proinde

nonnulli

nonnulli alii, & postea Vir doctissimus, hic τὰ ναυτικὰ reponere non debuerint loco τῶν ναυτικῶν.

Et quidem (quod & ipsum notandum) ex merâ Principis auctoritate & Imperio: κελεύσθω, inquit: scilicet hoc quicquid potestatis habet lex Rhodia, habet ex indulgentia, delegatione, & beneplacito Imperatoris, ita jubentis-volentis. Quod & deinceps nobis paulò latiùs probandum, Historiáque adeò eius rei accuratiùs renouanda erit.

Vbi priùs dixero, ex *hac lege*, & iis quæ deinceps dicemus, apparere, quàm erronea sit eorum sententia, qui *hac lege* Legem Rhodiam tanquam pestiferam abrogatam volunt, quæ tam apertè tamen probatur firmatúrque, etsi mox suos intra terminos ea coërceatur.

Cap. VIII.

De Avctoritate legis Rhodiæ.

Rhodii *sub Imperio Romano egêre: Non igitur ipsi Leges suas vi Imperii obtrusêre. Rhodiarum Legum auctoritas ab Imperatorum auctoritate tota pependit. Auctoritas Legibus Rhodiis præfixa.* Auctoritas *quid? Auctoritates in commune Legum collectionibus præmissæ. Auctoritatis ipsius Legis Rhodiæ instrumentum per pericopas distinctè proponitur. Versio eius noua. Ecloga ea tantùm est, non integra Auctoritas. Inscriptio non*

congruit ecloga. Octo in vniuersum Imperatores in eâ qui Leges Rhodias firmarunt. Cur Macianus Antonini rescriptum potiùs quàm aliud in rem suam vsurpârit. Aucta ea Auctoritas subinde. In hac Eclogâ signari potiùs res quàm integrè narrari.

SVPERIORE capite diximus, Legem Rhodiam Nauticam, quantamcumque ea habuit auctoritatem, habuisse eam à singulari Imperatorum Romanorum indulgentiâ: Id verò nunc prolixiùs adhuc demonstrandum est: Scilicet ita comperio, Rhodios jam olim *δυνάμει καὶ ἐπιμελείᾳ περὶ τὰ ναυτικὰ* excelluisse, adeóque nauticum populum habitum, vt eum vocat Florus *lib.* 2. *cap.* 7. vt quemadmodum aliàs nauigandi peritiæ plerumque etiam imperium maris *θαλασσοκρατεία* cohæret, ita & Rhodii Maris Imperium dominiúmque suo tempore tenuerint: de quo videndus saltem Cicero, *pro L. Maniliâ*, & Strabo, *lib.* 14. *pag.* 448. Sed & illud secundò notandum, vt nauigandi peritię *θαλαττοκρατεία* fermè coniuncta esse solet, ita & *νομοθετικὴν* quoque sæpe cohærere; puta vt ab iis potissimùm penes quos jus maris nauigandíq; peritia maximè est, & jura nautica condantur, indéque alii populi haud grauatè petant, quod Rhodiis quondam euênit, qui legibus nauticis quoque inclaruêre. Quomodo obseruo & in Septentrionali Oceano in Gothlandiæ insulæ vrbe antiquissimâ Vuisbeâ leges Nauticas (*VVaatterecht* vocant & *VVisbys schiffrecht*) conditas communi mercatorum & nautarum consensu. Vnde liber, cuius titulus linguâ Saxonicâ *VVatterecht dat de Koplude vnd Schippers gemacket hebben tho VVisby.* Inde porrò Lubecam id translatum, vt pote Hanseaticarum primam: cuius statuta:

tuta præ cæteris olim in pretio habita, in quæ commentarii extant Ioannis Sibrandi: Vnde plurimæ ciuitates maritimæ jure Lubecano vſæ. Inde igitur factum quoque, vt Romani ipſi jam rerum domini Rhodiorúmque potentes, etſi ſuâ quadam libertate, & αὐτονομίᾳ, vtentium, Leges Rhodiorum Nauticas in controuerſiis marinis obtinere Lege latâ voluerint: Non ſtatim quidem, vt Caſſius & Antonius Rhodo potiti ſunt, verùm initio primùm ducto à Tiberio Claudio, & ab inſecutis deinceps quáplurimis Imperatoribus, è quorum numero fuêre Antonini, de quibus in l. ἀξίωσις. Proinde, quantamcunque leges Rhodiæ auctoritatem habuerunt, eam ab Imperatoribus accepêre, ſub quibus & Rhodii erant. Nam quomodo quæſo Leges Rhodiorum vim ſuam & Imperium exercere potuerint jure quodam proprio, cùm ipſi jam in alienas Leges iuerant, ſeu alieni juris facti fuerant? Sunt hæc ni fallor, ἀσύστατα, Leges ſuas obtrudere vbi in alienas quis Leges Imperiumq; venit. Ergo ab Imperatorum poteſtate legum Rhodiarum vis tota pependit, inde vt Claudius exemplum ſtatuit. Quod & ipſum firmari ſubinde deinceps ſiue contigit, ſiue oportuit.

Extat verò eâ de re eximium Fragmentum, quod *legibus Nauticis* hodie præmittitur, quo Auctoritas, ſeu legũm Rhodiarum confirmatio continetur: *Auctoritas*, inquam, proprio vocabulo: Nam cùm aliâs *Auctoritas*, pro quouis Magiſtratuum Edicto, Principúmque conſtitutione ſumatur, quod & Codex Theodoſianus & Symmachus oſtendunt, ἰδίως tamen pro eo conſtitutionum genere accipitur, quæ Libris Legum auctoritatem ſeu αὐθεντίαν tribuunt. Sic ſanè & aliis συναγωγαῖς, ſeu collectionibus & Codicibus ſuę quędam Auctoritates prę miſſę olim fuêre, id eſt, Cõſtitutiones quibus eæ firmarentur. Sic Theodoſiano Codici, Nouellæ *de eius Auctoritate* tres additæ: ſic & Iuſtinianeo, Conſtitutio *de confirmando Codice*: ſic & Breuiario Alariciano, *Auctoritatis exęmplar* præfixum. Sic &

constitutio quæ Institutionibus præmittitur, nil aliud est, quàm Auctoritas: vnde & Theophilo dicitur ea, ἡ ἐπίταξις βεβαιοῦσα τὰ Ἰνστιτοῦτα. Sic & Anianus ad *l. vn. C. Th. de resp. Pr.* meminit Authoritatũ quib. Cod. Gregorianus & Hermogenianus confirmantur. Eodem igitur exemplo, & Auctoritatis exemplar legibus Rhodiis olim prefixum fuerat, & id quidem è variorum Principum sanctionibus conflatum.

Id verò totum quale hodie extat, hîc semel apponere iuuat, & distinctis quidem pericopis, vnà cum genuinâ eius, ni fallor, interpretatione.

Νόμος Ροδίων ναυτικὸς,

ὃν ἐθέσπισαν οἱ θειότατοι Αὐτοκράτορες, Τιβέριος, Ἀδριανὸς, Ἀντωνῖνος, Περτίναξ, Λούκιος Σεπτίμιος Σεβῆρος, ἀεισέβαστοι.

I Τιβέριος Καῖσαρ σεβαστὸς ἀρχιερεὺς μέγιστος δημαρχικῆς ἐξουσίας λβ. Ἐντυχόντων μοι τῶν ναυτῶν, τῶν ναυκλήρων, καὶ τῶν ἐμπόρων, ἵνα τὰ ἐν θαλάσσῃ συμβαίνοντα εἰς συμβολὴν ἔρχεσθαι.

Ἀποκριθεὶς ὁ Νέρων εἶπε: Μέγιστε, σοφώτατε καὶ φαιδρότατε Τιβέριε Καῖσαρ, τὰ ὑπὸ τοῦ σοῦ μεγέθους καθιστάμενα, ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι ἐνδείξασθαι οὐδέν.

Διήγημα. Παράπεμψης ἀκριβῶς ἐν Ῥόδῳ, ἐπιζητῆσαι καὶ ἀναθέμενος τὰς πράξεις

Lex Rhodia nautica,

Quam firmarunt Sacratissimi Imperatores, Tiberius, Hadrianus, Antoninus, Pertinax, Lucius Septimius Seuerus, semper Augusti.

I *Tiberius Cæsar Augustus, Pontifex Maximus, Tribunitiæ potestat.* XXXII. *Supplicauerunt mihi nautæ, nauicularii & negotiatores, vt quæcunq; in mari contingunt, in collationem venirent.*

Oratione *sũptâ Nero dixit: Maxime, Prudentissime, & Illustrissime Tiberi Cæsar. Nihil necesse duco commendare ea quæ à Magnitudine Tuâ hactenus constituta sunt.*

Narratio. *Mitte qui diligenter Rhodi inquirat & adnotet ea quæ obseruantur circa*

τῶν

τῶν ἐμπλεόντων ναυκλήρων καὶ ἐμπόρων καὶ ἐπιβατῶν, καὶ ἐνθηκῶν καὶ κοινωνιῶν καὶ πλοίων, ἀγοράσεων, καὶ πράσεων, καὶ ναυπηγικῶν ἐργασιῶν, παραθηκῶν τε χρυσίων καὶ ἀργυρείων, καὶ εἰδῶν διαφόρων.

Ταῦτα πάντα ψηφοθετηματίσας Τιβέριος, καὶ σφραγίσας παρέδωκεν Ἀντωνίνῳ φαιδροτάτῳ ὑπάτῳ καὶ ὑπατικοῖς τοῖς τὸν προσαγορεύσασιν ἐν τῇ πανευδαίμονι καὶ κορυφῇ τῶν πόλεων Ρώμῃ.

2 Ἐπὶ ὑπάτων Λαύρου καὶ Ἀγριππίνου φαιδροτάτων. οὗτοι προσήνεγκαν μεγίστῳ τῷ Αὐτοκράτορι Οὐεσπασιανῷ· ὃς καὶ αὐτὸς σφραγίσας ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς συγκλήτου.

3 Οὔλπιος Τραϊανὸς ἀπέλυσεν εἶναι τὸν νόμον τῶν Ροδίων ἅμα τῇ φαιδροτάτῃ συγκλήτῳ.

4 Ἀλλὰ μὴν [μὲν] καὶ Ἀντωνῖνος τῷ ἀξιωθέντι εἶπεν. Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῶν Ροδίων κρινέσθω τῷ ναυτικῷ, ἐν οἷς μήτις τῶν ἡμετέρων αὐτῷ νόμος ἐναντιοῦται.

τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ θειότατος Αὔγουστος ἔκρινεν.

nauigantes, seu nautas & nauicularios, & negotiatores, & vectores, & merces impositas, & societates, & nauigia, & emptiones-venditiones, & nauium fabricam, & deposita auri & argenti, aliásq; diuersas species.

Hæc omnia Tiberius decreto firmata signatáq; tradidit Antonino Clarißimo Consuli, & Consularibus qui ad ipsum salutatum venerant, in felicißimâ, arceq; (omniũ) vrbiũ Româ.

2 Lauro & Agrippino Consulibus clarißimis. Hi obtulerunt Maximo Imperatori Vespasiano: Qui & ipse [ea] firmauit in Amplißimo Senatu.

3 Vlpius Traianus legem Rhodiorum obtinere iuit, vnà cum Amplißimo Senatu.

4 Sed & Antoninus supplicanti cuidam respondit. Ego quidem Mundi Dominus sum, Ius verò Maris lege Rhodiorum nauticâ judicetur, in quibus ei legum nostrarum aliqua non aduersatur.

Hoc ipsum & Sacratißimus Augustus constituit.

HActenus *Authoritas*, quæ & Legibus Rhodiis olim præmissa fuerat, & hodie quoque leges Nauticas præcurrit. Antequam verò eam per partes expendo, circa

eam sequentia priùs obseruari cupio. Primò quidem, non esse id exemplar integrum Auctoritatis illius, verùm Eclogam tantùm eius, vnde hæc pauca eo sæculo quo Eclogis maximè indultum, & epitomandi mos per omnes bonos auctores grassabatur, siue Michaël Psellus, siue quis alius, Nauticarum legum collectioni premittẽda putauit: quod vt ex eius lectione satis patet, ita sequentes etiam obseruationes magis adhuc ostendent.

Secundò igitur notandum, ita Auctoritatis integre hanc Eclogam quandam tantùm esse, vt neque Inscriptio eius eclogæ ipsi omninò conueniat. In inscriptione quippe & alii quidam, posteriores adhuc, Imperatores, qui legib. Rhodiis robur addiderunt, memorantur, quorum in ipsâmet Eclogâ nulla mentio fit, veluti *Adriani*, *Pertinacis*, *Seueri*: Retrò, in Eclogâ nonnulli memorantur, qui in ἐπιγραφῇ non apparent, puta *Vespasianus* & *Traianus*: Quibus si addas iam tres, qui vtrubique memorantur, *Tiberium* (Claudium scilicet) & *Antoninos duos* (Pium scil. & Marcum) octo in vniuersum Impp. reperies, qui Rhodias leges firmârint. Inter quorum constitutiones, quia Antonini Pii rescriptum & apertiùs & rotundiùs breuiusq; concinnatum erat, ideò id Volusius Mæcianus potiùs quàm aliorum vsurpauit, atque exinde desumptum in libros suos Publicorum conjecit.

Tertiò notari cupio, Auctoritatem illam subinde incrementum cepisse videri, prout noua aliqua Imperatoris alicuius de legum Rhodiarum vi constitutio accederet. Quod vel ex eo patet, quòd cùm Volusius Mæcianus legem suam ἀξίωσις inde desumpserit, quo sanè tempore ea non vltra Antoninum Pium & Marcum procurrere potuit, vtpote sub quibus & ipse Volusius Mæcianus vixit scripsitq́;, in ἐπιγραφῇ tamen huius eclogæ duo posteriores adhuc Imperatores memorentur, puta *Pertinax & Seuerus.*

Postremò obseruetur, Eclogarium istum ita Eclogam suam concinnasse, vt signare potiùs quàm enarrare res que eâ con-

eâ continentur, voluerit: Quod apparet cummaximè ex primâ pericope de Tiberio, vt & quartâ, vbi Rescriptum Antonini, quo de nunc agimus, solum continetur, libello Eudæmonis resecato, quem tamen Mæcianus, non minùs quàm Rescriptum, *ex Leg. Rhodiâ* (vt habet inscriptio legis ἀξίωσις.) id est, *ex integrâ Legis Rhodiæ Auctoritate* excerpserat.

CAP. IX.

De IMPERATORE CLAVDIO, qui primus Leges Rhodias nauticas firmauit.

De TIBERIO (CLAVDIO scil. *Imp. prima pericope. Cur Tiberius aditus à nautis &c. Quid ab his petitum. Interlocutio Tiberii (Claudii) de rebus nauticis in Consistorio habita. Nero Leges Rhodias peti suadet.* Ἐνδείξασθαι *pro* commendare. Διήγημα, *pro* διηγήσει. Πράξεις *pro* obseruantiâ *& moribus. Controuersiæ nauticæ pleraque recensentur. Missi à Tiberio (Claudio) qui Leges Rhodias peterent: Sic deinde firmatæ eæ, traditaq́ue Antonino Consuli.* Προσαγορεύεσθαι *pro* salutare. *Romæ leges Rhodiæ primùm firmatæ. Quis hic Tiberius? Non esse Tiberium Augusti successorem: cuius alioquin magna cum Rhodiis familiaritas*

fuit. Esse Tiberium CLAVDIVM. *Antoninus Cos. sub Claudio. Rhodiis quoque libertas reddita Nerone oratore, eodem anno quo & leges Rhodiæ firmatæ. Tribunitia potestas. Imperatoris Claudii studium pro naufragis. Senatusconsulta de his sub eo facta. Neronis studium multiplex erga Rhodios. Antiphili epigramma. Claudius Imp. primus leges Rhodias firmauit: Etsi Rhodiorum* εὐνομία *circa nautica jam dudum celebrata esset: item etsi caput legis Rhodiæ de jactu jam inualuisset.*

NVNC de singulis pericopis & versibus *Auctoritatis*, Legibus Rhodiis olim præfixæ, atque adeò & de singulis Imperatoribus, quorum siue Rescripta siue Constitutiones in prædictâ Auctoritate memorantur: exceptis tantùm Antoninis duobus, de quibus jam suprà actum fuit.

Primo igitur omnium loco *Tiberius* in inscriptione Auctoritatis memoratur inter eos, qui νόμον Ῥοδίων αὐτὸν ἐθέσπισαν: mox in ipsâ Auctoritate, constitutio ipsa edisseritur, quam is edidisse dicitur, post Relationem in Senatu vel Interlocutionem in Consistorio habitam ex Consilio seu sententiâ Neronis: Cuius proinde pericopæ præter titulo Imperatorios inscriptos tria membra constituo. Primum (quod incipit ἐντυχόντων) continet orationem Imperatoris proponentis, aditum sese à Nautis & Nauicularis & Negotiatoribus, petentibus, vt ea omnia quæ in mari contingunt, τὰ ἐν θαλάσσῃ συμβαίνοντα, in tributum seu

seu collationem venirent. Ita enim hunc locum accipio. Nam vt jactus in mare remouendi communis periculi causâ factus in collationem veniret, seu omnium contributione συμβολῆ sarciretur, nil opus erat eo nomine Imperatorem adire, quando jam ante Tiberium hunc Legis Rhodiæ caput istud de jactu obtineret, vt patet vel ex Seruii, Ofilii, Labeonis, Sabini Sententiis & opinionibus, quæ referuntur *l.* 2. *&* *l.* 4. *π. de l. Rhod. de jactu.* Igitur petierât illi, vt & omnes alii casus maris in collationem venirent: Cuiusmodi sanè plures, præter jactum, in collationem venire veteres quoque IC. definierunt; veluti, si nauis à piratis redempta esset, *d. l.* 1. §. 3. Si arbor aut aliud nauis instrumentum remouendi communis periculi causâ dejectû fuisset, quod & Paulus scribit, *lib.* 2. *sent.* 7. §. 3. *& l.* 2. §. 4. *dicto tit.* & Papinianus respondit, *l.* 3. *d. tit.* & Hermogenianus *l.* 5. *dict. tit.* non item si vi tempestatis nauis aut arbor amissa, *d. l.* 2. §. 1. *d. tit. l.* 7. §. 3. *& d. l.* 5. *&* 6. *d. t.* Item si aspergine vel salsugine merces deteriores factæ fuissent, vt habent leges *Nautica*: vt & si nauis onustæ leuandæ causâ, merces quædam in scapham trajectæ essent, eaq; scapha periisset, *l.* 4. *d. tit.* Ergo cùm super eo aditu sfuisset Imperator, siue Relationem in Senatu (cuiusmodi plures de ciuitatum priuilegiis, & immunitate, veluti Coorum, Byzantiorum, hoc anno ipso factæ, teste Tacito *lib.* 12.) siue Interlocutionem eâ de re in Consistorio habuit (de cuiusmodi Imperatorum interlocutionib in Consistorio nil attinet plura memorare.) Hîc jam (quæ secunda huius pericopes pars est) censere jussis Senatoribus, vel Consistorianis, Nero oratione sumptâ (ὑποκριθεὶς) sententiam dixit: cuius partes duæ sunt: Prior continet præfationem, seu exordium Neronis in adulationem Imperatoris versi: Nihil scilicet opus esse, ea quæ ab Imperatore jam antea scilicet constituta fuissent, commendare. Ita enim hunc locum, alioquin obscurum, accipio, voce ἐνδείξασθαι acceptâ pro *commendare*, *ostentare*, *efferre*. Mox

ſententia ſeu propoſitio Neronis ſequitur, *διήγημα*. (quæ vox perperam ab editione Freheri abeſt) id eſt, *διήγησις* ſeu narratio & propoſitio (vide Phrynihcum *paginâ* 90. Aphthonium, Ammonium) ipsâque adeò Neronis ſententia, *ἱστορία*, *διήγημα* (vt Heſychius rectè interpretatur) *narratio*, *in Gloſſ.* mitti videlicet oportere quoſdam Rhodum, ineſtigaturos (*ἀκριβῶς*) quidnam in legibus moribúſque Rhodiorum poſitum eſſet: quidque ibi obſeruaretur (quod *πράξεων* appellatione hic deſignatur: *πρᾶξις* eſt & *διαθήκη* apud Heſych. Eodem ſenſu & *Facta* apud Latinos. Ita *Pauli ſententiarum ſeu Factorum libri ſex*, in veteri Indice Florentino. De quo alibi plura) circa nauigantes ſeu nautas, nauicularios, & negotiatores, & vectores, & enthecas (ſeu impoſitas merces) & ſocietates, & nauigia, & emptiones-venditiones, & fabricam nauium, & depoſitiones ſeu recepta auri & argenti, & diuerſas ſpecies alias. Hæ ſcilicet fermè nauticæ controuerſiæ ſunt, quod videre eſt etiam ex *Legum nauticarum collectione*, quibus hęc Auctoritas præmiſſa eſt: Mox quid comperiſſent miſſis illis relaturis. Quod cùm fieri placuiſſet, atque adeò miſſi eſſent Rhodum quidam id ſciſcitatum, iidémque quæ compererant in ſcripturam redegiſſent (nam hæc omnia hîc ſupplenda ſeries ipſa edocet) Tiberium tandem (quod tertium huius pericopæ caput eſt) ea omnia firmaſſe, firmatáque Antonino Conſuli tradidiſſe, cęteriſq; Conſularibus qui ad eum ſalutatum venerant: id enim ſibi vult vox *προσαγορεύουσιν*. *προσαγορεύειν* eſt *ἀσπάζεσθαι*. Vide vel Heſychium, & Gloſſar. Et quidem Romæ.

Hæc eſt prioris pericopæ de Tiberio Imp. continentia, ſeu ſeries, & Hiſtorica quidem: Vbi ſtatim quæri poteſt, de quonam Tiberio id accipiendum ſit: an de Auguſti ſucceſſore, an verò de Tiberio Claudio? Certè de illius cum Rhodo & Rhodiis commercio multa narrantur, velut quòd Rhodi fuerit, ſed priuatus tantùm, & quidem alterâ vice per ſeptennium integr ibi in ſeceſſu vel potiùs volun-

voluntario exilio egerit, ibíque Thraſyllum mathematicũ contubernio ſuo admouerit: quódque aquila antea Rhodi nondum conſpecta in culmine domus eius aſſederit: Quòd Romam redux literas publicas à Rhodiorum Magiſtratibus ſine ſubſcriptione acceperit aliquando: Quod Diogenes Grammaticus Rhodius ad ſalutandum eum Romam venerit: Quòd ab eo Rhodienſis hoſpes literis Romam euocatus. Hæc vera quidem, ſed tamen non eſt hic locus de hoc Tiberio Auguſti ſucceſſore accipiendus, verùm de Tiberio Claudio. Id quod tum ex Neronis, tum ex Antonini nominibus omninò apparet: hic enim eſt Antoninus, ille Conſul. qui aliàs pleno nomine, *Q. Aterius Antoninus* ſub Claudio vnà cum *D. Iunio Silano*, Conſulatum geſſit A. D. 55. quod etiam P. Faber jam rectè vidit 3. *ſemeſtrium* 12. Hic rurſus eſt *Nero* (poſtea Imp.) quo Oratore Rhodiis ipſis quoque libertas, ſeu αὐτονομία, quæ decennio antè his ab eodem Tiberio Claudio Imp. eò quòd ſeditione domi deliquerant, ciuéſque quodam in tumultu occiderant, adempta fuerat, reddita eſt, teſte Tacito *lib.* 12. *Annalium*: Suetonio, *in Claudio cap.* 25. & *Nerone cap.* 7. Dione *lib.* 60. *p.* 681. Sic quidem, vt diſertè Tacitus Rhodiis à Claudio libertatem redditam eo ipſo *Antonini* Conſulatu ſcribat. Qui quidẽ etiam Antonini Conſulatus congruit Anno Domini Noſtri LV. alteri verò ſupra decimum Imperii Claudii. Quare in titulis Imperatoriis hic error admiſſus, cùm dicitur Tiberius δημαρχικῆς ἐξουσίας λβ. quomodo præferebat MS. *Pithœanus*, pro quo in Schardii editione expanſis literis τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ editum: Apertè enim reponendum hîc vel ιβ. i. duodecimo, vel ιγ. i. τρίτῳ δεκάτῳ. Huic enim Antonini Conſulatui reſpondet omninò duodecimus & decimustertius Imperii Claudiani annus, & ſic eiuſdem quoque numeri Tribunatus. Numerus enim Tribunatus idem ſæpe eſt cum annis Imperii.

Ergo maneat, à *Tiberio Claudio* Imp. Leges Rhodias Nauticas firmatas: ſub quo alioquin duo etiam Senatus-

consulta condita memorantur *l. 3. in fin. π. de incendio, ruina, naufr.* aduersus eos, qui naufragos atque in periculo constitutos oppressissent, vel ex naufragio quid rapuissent, lucratíve fuissent. Ex quibus, quantam Imp. ille naufragorum rationem habuerit, ostenditur. 1. dum & clauum vnum ex naufragio auferentem, omnium nomine teneri vult. 2. Et eos, quorum fraude consilióve naufragi suppressi fuissent, ne naui vel iis periclitantibus opitulatum iretur, legis Corneliæ de Sicariis pœnâ affici jubet (quod & ipsum repetitur *l. 1. π. ad L. Corn. de sicariis.*). 3. Denique, dum eos qui quid ex miserrimâ naufragorum fortunâ rapuissent lucratíve fuissent dolo malo, tantum fisco dare jubet, in quantum ex edicto Prætoris ipsi naufrago prędam passo actio datur. Neque dubito, quin hæc ita à Claudio sancita fuerint, inter alia, quibus ille & annonam Populi Romani adjutum, & Nauiculariorum nauesq; maritimas fabricantium habentiúmve priuilegia auctum iuit, de quo videndus Suetonius, *Claudio cap. 19.* Vlpianus, *fragm. 5. §. vlt. l. 3. de vacat. & excusat. mun.* Item maneat, Leges Rhodias à Claudio firmatas, *Nerone* auctore; quo & eodem, vt dixi, oratore, Rhodiis libertas ab eodem Imp. Claudio reddita fuit: cuius alioquin Neronis pensi in Rhodios studii animiq;, præter libertatem, vt modò dixi, eo oratore redditam, item præter leges Rhodias eo auctore firmatas, alia insuper argumenta occurrũt: veluti, quòd, cùm Cratonem ad conquirenda per Asiam vrbésque Græcorum operum ornamenta misisset, de quo Tacitus, Plinius, & Pausanias, nullum Rhodi is contigerit: de quo est singularis Dionis Chrysostomi locus, *in Oratione Rhodiacâ, pag. 335.* Ad hoc denique Neronis studium in Rhodios pertinet Antiphili epigramma, quod extat *lib 1. ἀνθολογ. cap. εἰς νήσους.*

Ὡς πάρος ἀελίου, νῦν Καίσαρος ἡ Ῥόδος εἰμὶ
Νᾶσος, ἴσον δ᾽ αὐχῶ φέγγος ἀπ᾽ ἀμφοτέρων.

Ηδὴ

Ἤδη σβεννυμένην με νέα κατεφώτισεν ἀκτὶς
  Ἄλιε, καὶ παρὰ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
Πῶς εἴπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι, ὃς μὲν ἔδειξεν
  Ἐξ ἁλὸς, ὃς δ᾽ ἤδη ῥύσατο δυομένην.

Quod quidem Antiphili Epigramma ad Libertatem Rhodiis redditam propriè magis refertur.

Verùm ad rem. Sic patet, primum ex Imperatoribus *Tiberium Claudium* Leges Rhodias nauticas firmasse, & secundùm eas controuersias nauticas judicari, Iúsque adeò maris exinde definiri decidiq; voluisse. Nam etsi Rhodii in magnâ dudum dignatione forent, vt indicio quoque est, quòd multi titulum *ciuis Rhodii* maximo pretio sub Augusti temporibus emebant & affectabant, quod ex Nicolao Damasceno liquet, & exemplo Posidonii Stoici apud Strabonem & Athenæum. Item etsi Rhodiorum δύναμιν, & disciplina, ac nominatim κατὰ τὰ ναυτικὰ, jam dudum antè commendaretur: Imò etsi Legis Rhodiæ de jactu caput seu æquitas apud Romanos jam dudum inualuisset, vt apparet ex eo quòd Seruius, Ofilius, Labeo, & Sabinus jam in eo argumento versati deprehenduntur, *ex l. 2. in pr. &* §. 3. *& l. 4. ff. de lege Rhod. de jactu*, nondum tamen leges Rhodiæ nauticæ in vniuersum vim legis in Mari ex vllâ Principis constitutione obtinuerant, secundùm quas scilicet Iudices judicare necesse haberent. Non certè, sub Iulio Cæsare, sub quo fœderata tantùm Romanis erat non subdita, vt testatur Appianus, *Ciuilium lib.* 4. quod factum post Cæsaris demum necem, per Cassium primùm, mox & Antonium, annis ante Dominum nostrum fermè 43. vt ex Bruti *epistolis pluribus*, Appiano, *Ciuilium* 4. Plutarcho, *in vitâ M. Bruti*, Dione, *lib.*47. discere est. Post quod, procedente demum tempore, & sub Claudio quidem, eò deuentum, vt in ordinariam & assiduam Iurisdictionem, expressâ Principis illius Auctoritate, Leges Rhodiæ nauticæ venirent.

H 4 Cap

firmasse. ἐπὶ ὑπάτων Λαύρου καὶ Ἀγριππίνου. ἤτοι προσλόγηκαν μεγίστῳ καὶ αὐτοκράτορι Οὐεσπασιανῷ, ὃς καὶ αὐτὰ στρατηγίσας ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς συγκλήτου: Senatusconsulto, inquam, firmasse: sic enim Orationes Principum Senatusconsultis firmari mos erat. Huius verò facti ab Vespasiano nulla alibi, quod sciam, mentio occurrit. Illud tantùm de Vespasiano circa Rhodios memorari teneo, eum Rhodiis (pariter vt Græcis) libertatem ademisse, Rhodiósque, qui hactenus arbitrio suo Remp. administrabant, in prouinciæ formam formulámque redegisse, apud Suetonium, *capite* 8. aliósque, qui ex eo omnes habent, puta Eutropium, Orosium, Hieronymum: de quo & Sextus Rufus Festus, *in breuiario ad Valentem: Rhodus, inquit, & Insulæ primùm liberæ agebant, postea in consuetudinem parendi Romanis clementer prouocati peruenerunt, & sub Vespasiano Principe Insularum prouincia facta est.* Extat & Vespasiani nummus, in quo scriptum, ΡΟΔΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ. Et nihilominùs tamen iidem Rhodii liberi deinceps fuere sub Tito Vespasiano: testis Plinius, qui ideò *Rhodios liberos* disertè vocat. *lib.* 5. *cap.* 31. vt & insecutis deinceps temporibus, & Impp. etiam sub Antoninis (quorum rescripta hac lege ἀξιώσεις continentur) vt clarè testatur Dio Chrysostomus, *in Oratione Rhodiacâ*, & Aristides ipse *in Rhodiacâ*, & in alterâ *de concordiâ ad Rhodios*: solúmque στεφανικὸν, seu Coronarium aurum, ad instar liberorum populorum & Satraparum, Romanis Imperatoribus solverunt: de quo locus est insignis apud Suidam, *in vóce* στεφανικὸ. Cæterùm additur & hoc loco characterismus temporis, nempe legem Rhodiam firmatam à Vespasiano, *Lauro & Agrippino Coss.* sic enim hic locus accipiendus, tractis his Coss. iunctisq; ad hanc sententiam de Vespasiano. Qui quidem Consules in Consularibus seu Fastis sub Vespasiano nuspiam apparent. Quare, non ordinarios seu ἐπωνύμους, verùm suffectos hos Coss. fuisse oportet, quod etiam Schardio placuit: cuiusmodi plures alii extra censum, Fastósque Consulares sub

I Vespa-

Veſpaſiano hoc ipſo memorantur. Certè pro *Lauro* fortè reponat quis *L. Aurelio*: niſi putet quis reponendos hîc *T. Aurel. & Atratino Coſſ.* qui ſub Domitiano fuere, vt ita ad Domitianum Veſpaſiani F. iſtud quis referat. Certè probare non poſſum P. Fabri ſententiam 3. *Semeſtr.* 12. qui *Taurum & Criſpinum* Coſſ. hîc reponebat, qui congruunt anno tertio Claudii Imp. vt ita τῷ προειλῆφθαι Antoninus Conſ. de quo ſuperiori capite; quiq; decennio poſt Taurum & Criſpinum, Coſ. fuit, nominatus fuerit in hac legum naualium præfatione. Non, inquam, id admitti poteſt, vel hac ratione, quòd diſertè in dictâ præfatione dicitur *Veſpaſianus oblatas ſibi ab his Coſſ. leges Rhodias firmaſſe.*

Tertio loco in Eclogâ legibus Nauticis præfixâ, *Vlpius Traianus* Leges Rhodias SC. & ipſe firmaſſe dicitur, ſeu vt ibi dicitur, *ſiuiſſe obtinere*, ἀπέλυσεν ἐξ τὸν νόμον τῶν Ῥοδίων ἅμα τῇ φαιδροτάτῃ συγκλήτῳ. Quod & ipſum argumento eſt vel maximè Legum Rhodiarum auctoritatem ab Imperatorum nutu pependiſſe. De hoc porrò Principe, quod aliunde addam ad rem noſtram, nil habeo: niſi quòd Nummi ſunt Traiani, in quibus ſcriptum ΡΟΔΙ. ΔΙΔΡΑΧΜΟΝ, vbi & Neptunus dextro crure nauis proræ inſiſtit, dextrâ delphinum, ſiniſtrâ tridentem tenens: quod quidẽ Rhodiorum διδραχμον an ad Aurum *Coronarium* pertinuerit, aliόve, viderint alii.

Quarto loco ſequitur *Hadrianus*, qui in ἐπιγραφῇ tantùm Auctoritatis, aliis Impp. qui leges Rhodias ἐθέσπισαν conjungitur. De quo ipſo etiam nihil habeo quod addam, niſi quòd ſub eo Gellius, locis duobus, *lib.* 7. *cap.* 3. & *lib.* 15. *cap.* 31. ciuitatem & inſulam Rhodienſem, & inſulæ opportunitate & operum nobilitate, *& nauigandi ſolertia* naualibúſque victoriis celebratam vocat. Item, Rhodiam inſulam celebritatis antiquiſſimæ, oppidúmque in eâ ornatiſſimum pulcherrimúmque. Item, obſeruo, eundem Imp. Hadrianum graue admodum Edictum promulgaſſe, quod memoratur *l.* 7. *ff. de incendio, ruina, naufr.* aduerſus poſſeſſores qui juxta litora poſſident, naufragos de-

prædantes, déque eorum pœnâ, probationéque naufragii, & exhibitione reorum, vbi insuper adjicitur Senatusconsultum (proculdubio sub eodem factû) *ne milites aut priuati aut liberti servíve Principis colligẽdis naufragiis interuenirent.*

De *Pertinace & Seuero* quoque altum alibi silentium. De isto obseruo, memorari rescriptum eius cum filio Antonino *l. vlt. ff. de incendio, ruina, naufr.* quo definitur, licere vnicuique naufragium suum impunè colligere: *impunè*, id est, sic, vt nullus interuenire ei possit: contrà, naufrago littoralia prædia à priuatis possessa ad colligenda naufragia ingredi liceat, neque quicquam eo nomine cuiquam dare aut relinquere cogatur. Sed & illud obseruo, sub Seuero Imp. Legis Rhodiæ meminisse quoque Tertullianum *lib. 3. adu. Marcionem cap 6. Scilicet nauclero illi non quidem Rhodia lex, sed Pontica cauerat, errare Iudæis in Christum suum non licere:* Cuius loci sensus hic est, Marcioni Pontico (quem velut Nauicularium & naufragum sæpe nobis repræsentat Tertullianus (non cauisse legem Rhodiam, seu Rhodiorum, qui (vt inquit Gellius *lib. 7. cap. 3. nauigandi solertiâ celebrati erant*, quę scilicet rectam ei nauigandi rationem commonstraret, quæq; proinde cum ab errore vel naufragio vindicaret, verùm Ponticam, maris expertem crassámque. Hic enim loci istius sensus est, quem aliter cepêre Interpretes.

Sic igitur ex superioribus omnibus liquet, legem Rhodiam, auctoritatem, quantamcunque ea habuit, ab Imperatorum constitutionibus habuisse, non vi quadam imperii: imò & variis subinde hanc Iudiciariæ tantùm legis Rhodiæ potestatem constitutionibus firmatam.

Vbi etiam quæri potest, cur lex Rhodia, quæ semel expressâ Claudii Imp. constitutione inualuerat, toties adhuc firmata deinceps fuerit; firmaríve necesse habuerit? Certè duplex ratio succurrit: firmatum scilicet subinde hoc Rhodiorum velut νενόμιον, quo leges eorum nauticas controuersias discingebant eo more, & tralatitio quidem,

quo concessa à superioribus Principibus priuilegia firmari ab insequentibus mos erat. Item, gratiam hanc subinde ideò reparari contigisse, pro redintegratâ pariter sæpe gratiâ, quâ ii excidebant, ob motus videlicet & seditiones domi assiduas: quod præter Taciti locum suprà, videre est etiam ex Aristidis *Oratione pro concordia ad Rhodios*: quæ sanè causa fuit, cur iisdem modò libertas seu αὐτονομία adempta fuerit, sæpe rursum firmata seu reddita, quod Tacitus dicit.

Cap. XI.

Limitatio, & Sensus integer Legis.

I. Limitatio *in Antonini rescripto: Vnde argumentum fortissimum enascitur, Imperiū Maris ad Imperatorem spectasse. Irrationabiles leges etiam Rhodiæ quadam constitutionibus Impp. abolitæ. Docimi super hoc nota.* II. Sensus *integer Eudæmonis & Antonini, & sic totius huius legis eruitur. Non quidquid à naufragis, vel ex naufragio habetur, præda semper est: verùm probo more sæpe retinetur. Maritimæ ciuitates & Insulæ Nauigantibus & naufragis plurima præstabant: Inter alia πυρσοῖς: vt contrà alii falso lumine ostenso eos fallebant. Quid Antoninum dubium tenuerit in specie huius legis, & post omnia, cur limitatione*

mitatione rescriptum suum claudat. Potiores Imperatorum leges Lege Rhodiâ. Quid, quâ de re quæsitum hac lege fuerit. Legum municipalium vel peregrinarum vsus nihil adscis-scentis Imperio vel Libertati detrahit. Gallorum hac in re defensio & laus. Restituta lectio legis 32. π. de Legibus.

AD Rescripti Antoniniani, quod lege nostrâ continetur, interpetationem nunc redeundum est, & ad postremam quidem eius partem: ἐν οἷς, inquit, μήτε τῶν ἡμετέρων αὐτῷ νόμος ἐναντιοῦται. i. *in quibus nulla constitutionum nostrarum ei aduersatur.* Hisce verbis *Limitatio* quædam justa continetur. Eam verò vel solam si ἱ παρόδεξοι attendissent, nunquam sanè Maris imperium Imperatori abjudicari hac lege putassent. Adeò scilicet Antoninus Imp. non *imperium*, sed *judicium* tantùm legi Rhodiæ, vel secundùm leges Rhodias, *hac lege* committit, vt ne absolutum quidem committat, verùm limitatum, atque infra leges & constitutiones suas semper positum. Hoc sensu: sua equidem jura suásque consuetudines maritimis prouinciis & Ciuitatibus Insulisq; seruari oportere, quas ab antiquo haberent, deriuato more à Rhodiis, quorum Leges in jus commune transierunt, verùm intra hunc modum, nisi si quâ parte constitutiones Imperatoriæ Legibus Rhodiis contrariæ reperiantur: siue quia his nominatim derogatum fuerit, siue quia contrariũ jus aliquod generali aliquâ Constitutione vel Edicto comprehensum sit: cuius æquitas irrationabilem morem & consuetudinem, quamlibet antiquam, quamlibet lege Rhodiâ subnixam, pessumdaret. Etsi scilicet sub Imperatoribus, prouinciis, regionibus, & Ciuitatibus, & Insulis,

αὐτονομία quædam, ſeu jura nonnulla, προνόμια, priuilegia, relicta fuiſſent, ac maximè liberis ciuitatibus & fœderatis, quæ legibus ſuis vtebantur, vt docet quoque Plinius *lib.* 10. *epiſt.* 93. 94. (quo certè liberorum numero hoc æuo Rhodios fuiſſe jam ſuprà oſtenſum eſt) à jure communi aliquà tantùm exorbitantibus, attamen irrationabilia penitus his paulatim detracta, nę alioquin conſuetudo rationem vinceret aut legem. Sic ſanè & in Papiniani *l.* 1. *de vſuris*, cùm dixiſſet is, *ſpectandam morem regionis in vſuris*, mox ſubjicitur, *ita tamen vt legi non offendat.* Sed & Docimus, *in calce legum Nauticarum*, hanc limitationem ita expreſſit: *Cùm inſecutis temporibus quidam legibus Rhodiis* πρὸς κακουργίαν *vterentur, & ipſa rerum mutatio nouas leges ex neceſſitate poſtularet, quæ ea ſupplerent quæ veteribus legibus deeſſent, eáſque ad decentiorem ſtatum & honeſtiorem* πρὸς τὸ κοσμιότερον καὶ σεμνότερον *verterent, etiam huiuſmodi leges ab Imperatoribus juris & æqui amantibus condita ſunt. Vbi itaque non extat lex noua veteri legi Rhodiorum contraria, ſecundùm leges Rhodias nauticæ controuerſiæ judicantur, vbi verò aliæ leges his aduerſantur, Rhodiorum leges ceſſant, aliæq; vim & robur obtinent.*

Et hæc quidem ita quoque de limitatione reſcripto Antonini additâ, eiúſque ſenſu. Quare ſub finem nunc, explicato ſigillatim libello Eudæmonis & Antonini reſcripto, vtriuſque vim omnem mentemq; adeò exprimamus: Dixerat ſc. Eudæmon, prædam ſeſe paſſum, διηρπάγη ὑπὸ τῶν δημοσίων τῶν τὰς Κυκλάδας νήσους οἰκούντων: Neque ſatis prędæ genus expreſſerat: contrà contendebant δημόσιοι, quod feciſſent id à ſe jure factum, νόμῳ θαλάσσης. Hic jam Antoninus, animo repetens, non agi de fiſco ſuo, cui aliàs modum illicò poſuiſſet, vti ſanè poſuit *l.* 1. *C. de naufra.* verùm de ciuitatibus maritimis & Inſulis agi, quibus ſuæ quædam erant conſuetudines, ex veteri L. Rhodiâ, quæ in maritimis controuerſiis ex anteriorum Principum conſtitutionibus obtinere iuſſæ fuerant, denique de *Iure maris* agi,

agi, ideò rem hanc omnem ad Rectorem prouinciæ rejiciendam omninò putauit, judicandam ex præscripto Legis Rhodiæ: Quid enim? Potuit scilicet lege Rhodiâ Insulanis aut maritimis Ciuitatibus id competiisse, jure quodam peculiari, vt vel naue in portu vel littore earum appulsâ, vel certè in earum finibus naufragio facto bona naufragorum his cederent, quod jus & olim multis in locis obtinuit & nunc obtinet. Vide quæ suprà dixi *cap.* 4. & 5. Potuit & illud competiisse vt in partem aliquam naufragii venirent, ob sumptum fortè in speculas pharos seu faces ignésque flagrantes (quos Græci πυρσοὺς vocabant) quibus videlicet nauigantibus in mari præsertim procelloso & naufrago, (cuiusmodi erat Ægeum & Icarium) vada prænunciabantur, & portuum introitus, atque adeò nauigantes in portum deducebantur (vti contrà sæpe falso lumine ostenso siue priuati quidam maris accolæ nauigantes fallebant, de quo est *lex, ne piscatores π. de incend. ruin.* & locus Dionis *in Euboicâ*, siue Barbari, veluti in Bosphoro Thracio teste Dionysio Byzantino in anaplo Bosphori Thracii apud Gillium *de Bosphoro Thracio lib. 2. c. 20. p. 152.*) Potuit & ob aliam aliquam operam, quam δημόσιοι insularum illarum in colligendis fortè vel etiam custodiendis naufragiis impendebant, eo nomine, recepto adhuc more, ab his quid jure exigi. Cui absimilia non sunt quæ Itali *Guidagia* vocant, apud Britannos Aremoricos *Brefs de Conduite*, Diplomata, breuésque commeatales, συνθήματα, euectiones, tractoriæ, quæ soluentib. ex littore dantur certâ mercede & pretio, inter cætera vt postea naufragia colligere liceat, vt & σῶστρα quæ adjutoribus dantur. De quibus ita Argentræus *in consuetudines Britanniæ tit. des droits du Prince, art. 56. not. 1. num. 43. Origo traditur. Cùm Principes nostri & Reges pristini scopuloso & pleraque importuoso littore crebra NAVFRAGIA fieri prospicerent, lege sanxêre ne injussu suofreto excedere liceret, soluentibus periti maris & littorum, Ducis veniæ symbola breuicula nauigaturis dabant: asper-*

nantibus publicatio nauis & armamentorum indicta, naufragio facto etiam merces publicabantur: veniâ factâ periculum rebus nullum à fisco, naufragium etiam colligere licebat: Σῶστρα quæ alibi diximus adjutoribus præstabantur, quod vocant Droits de saluage (aliàs sauuelage.) Talibus breuiculis suum nunc, ut olim, pretium est, & inter cæteros fisci reditus ea quoque mancipibus vectigalium elocantur. Itali GVIDAGIA vocant. Potuit & portorium seu vectigal solemne exigi, eo quòd insulani illi mare à latrociniis purgarent: quâ ratione & passim hodie vectigalia in mari à superiorem non agnoscentibus instituuntur vel instituta sustinentur, de quo Couarruvias *in reg. peccatum, in 2. part. relect.* §. 1. *num.* 5. Peregrinus *de jure fisci lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 22. Surdus *cons.* 325. *numer.* 3. & post hos omnes Bellonius *cons.* 14. *nu.* 40.) vt sanè Rhodii quoq; à minoribus quibusdam insulis vectigalia exegêre, easq; ὑποφόρους, seu tributarias, habuerunt, vt ex Dione & Aristide liquet, & Ammiano Marcellino, *lib.* 22. *pag.* 257. Imò disertè fœderatæ liberæq; ciuitates quædam maritimæ, etsi sub populi Romani Imperio constitutæ, sua tamen portoria intra fines suos habuêre, expressaq; fœderis lege sibi recepêre. Testis est tabula fœderis initi cum Termensibus majoribus Pisidis. *Quam legem portoriis terrestribus maritimisq; Termenses majores Pisidæ capiundis intra suos fines dixerint, ea lex iis portoriis capiundis esto.* Vt & altera cum Ambraciensibus. *Ambracienses portoria quæ vellent terrâ mariq; caperent:* Additâ vtrubiq; exceptione, *dum ne quid portorii ab iis capiatur, qui publica populi Romani vectigalia redempta habent.* vel *dum eorum immunes Romani ac socii nominis Latini essent.* Vt proinde non hæc jam fortè prȩda, quòd volebat Eudęmon, esset, seu ἁρπαγῆς species, verùm aut portoriũ aliquod, aut sumptus vel operȩ cujusdam remuneratio: adeóq; νόμος θαλάσσης. Quare hunc morem seu legem maris Imperator Antoninus secundùm leg. Rhodiam judicari voluerit, & seruis publicis insularum adjudicari, velut ipsâ lege maris probabilem. Retrò, poterat

hic

hic mos modum egredi, & sic prædæ potiùs accedere: Quare id æquissimo temperamento Imperator Antoninus judicari jam voluerit secundùm Imperatorum constitutiones. Vnde jam quoque apparet, hac lege legem Rhodiam vt non improbatam (quod nonnulli temerè censent) ita retrò nec in omnibus illico, seu ἀδιακρίτως approbatam, quæ huiusce limitationis vis est.

Rursum hinc apparet, quâ de re quæsitum fuerit in specie huius legis: non, inquam, de fisco, naufragia sibi vindicante: non de publicanis, id jus sibi asserentibus, non item de modo pœnæ naufragos deprædantium: Quo triplici nomine nil causæ erat, cur aut ad Antoninum iretur, vel ab eo ad legem Rhodiam res remitteretur: cùm tot jam aliis legibus, Senatusconsultis, & Rescriptis, casus illi definiti essent, quibus proinde judicis officium abundè instruebatur: Verùm actum in specie huius legis de casu quodam singulari, vtrùm is videlicet ad διαρπαγῆς, seu prædæ speciem accederet, nécne. Ac proinde, vt finem faciam, in summam apparet, quis Antonini sensus fuerit, cùm judicium de jure maris legi Rhodiæ, vel potiùs secundùm eam reliquit; nempe, non vt Imperium Maris à se abdicaret, verùm vt judicis officium instrueret: certo tamen adhuc modo adhibito, *nisi si quà constitutiones eius, vel aliorum Impp. legi Rhodiæ* aduersarentur, quas vtique potiores esse jubet. Quibus ita constitutis, vt ad *praxim* res hæc reducatur, apparet, erroneum omninò esse & alienum ad hanc legem Interpretum tractatum, *de consuetudine aduersus legem inolitâ*: nam imò est hæc huiusce legis pars posterior, de casu contrario, puta de lege aduersus veterem consuetudinem latâ, vel saltem ei contrariâ.

Contrà jam rectè, ex eo quod hac lege cauetur, *jus maris secundùm legem Rhodiam judicari oportere*, ad praxim obseruetur, nihil summo cuiusquam Imperio detrahi, nihil aliorum libertati officere, etsi fortè lex aliqua munici-

palis, vel etiam peregrina in vsum deriuetur, sic vt pro regulâ ea jam habeatur: Id enim sæpe fit, non ob vim Imperii, vt cùm victis Leges dantur, verùm vltrò, ob eximiam videlicet eius æquitatē & ὁμονοίαν, & quidem inter populos eidem Principi subditos, vt in specie *huius legis.* Sic sanè & in municipiis, in quibus causis scriptæ leges vel etiam consuetudo deficerent, jus, quo vrbs Roma vteretur, seruabatur *l. de quib.* 32. *π. de legib.* etsi datum istud vrbis Romæ dignitati, vnde in omnia regimen, juráque orta erant, & sic ἀξιώματι tantæ vrbis, cui & alia simulacra veteris Imperii, sub Imperatoribus, relicta fuêre, quod alioquin Principi & in Principem ipsa contulerat. Imò & hoc ipsum sub hac adhuc limitatione, *vt non TAMen*, (i. *non tam tamen*) *spectandum esset quid Romæ factum esset, quàm quid fieri deberet.* Et multò minus igitur cuiusquam extranei Imperio aut Libertati detrahit, vbi peregrinæ Leges; quæ summâ sese æquitate commendârunt, inuehuntur, & in forum vsúmq; deriuantur: siue nomine obliterato (quomodo Leges olim à Græcis ciuitatibus petitæ, vel etiam quæ vsquam egregia erant, in XII. Tabulas relata fuêre) siue retento adhuc nomine suo gentilitio: quoties videlicet peregrina ὁμοθεσία, pro Exemplari Iudicibus proponitur. Sic sanè Romanis hodie legibus vtuntur liberrima omnium Regna populíque, tanquam æqui boníque fonte. Quo qui aliter vtuntur, næ illi perquam suaues sunt, parúmque sibi consulunt: cùm verso hodie Regnorum populorúmque statu in aliam quàm Romanorum olim Imperiū formam, Iuri Romano nonnisi absurdè quisquam sese illiget. Et prudentissimè omnium *Galli*, qui eo loco Leges Romanas habent, quo & quatenus fontem boni æquíque: quo simul & Dignitati suæ rectè consulunt: & veram Iuris dicendi orbitam tenent. Quod quidem & hic ἐν παρόδῳ additum volui, aduersus in*Rationalia* quorundam hac de re judicia, qui Gallos eâ re perquam iniquè pipulo differunt.

Ergo,

Ergo, vt eò redeam, nihilo magis istâ Legum Rhodiarum auctoritate, quam ei Antoninus aliiq; Impp. tribuunt, summo Imperatorum arbitrio seu Imperio detrahitur, quàm si disciplinam hodie aut leges militares, vel nauales à *Belgis* aliisve quis mutuaretur: & secundùm eas, controversias militares vel nauticas domi judicari juberet.

CAP. XII.

COAETANEORVM Scriptorum suffragia seu testimonia.

Imperatorem Maris dominum exertè dici à coætaneis scriptoribus. 1. Appiani *Alexandrini locus sub Antonino Pio.* 2. Aristidis, *sub Marco Antonino.* 3. Oppiani, *sub Antonino Caracallâ.* 4. Philostrati, *qui ad Imp. Philippum peruenit.*

POSTEAQVAM ex ipsiusmet legis ἀξίωσις visceribus, Legúmque Rhodiarum Auctoritate, & quidem κὶ πολλὰ, tot atque inuictis argumentis effecimus, *Imperatorem non minùs maris atque terræ Dominum fuisse*, vt tot fermè jam verborum, imò suscepti penè laboris, pœniteat, velut in re adeò clarâ & perspicuâ atque in oculos incurrente, mantissæ tamen atque auctarii cuiusdam vice, veterum scriptorum hac in re consensum addere juuat. Non equidem, vt per singulas nunc ætates decurramus, quod nimium, neque huiusce operæ, ve-

verùm, quod & ad L. nostram proximè accedit, & abunbè futurum est, denunciato tantùm coæuis fermè scriptoribus testimonio, qui per ea ipsa Antoninorum Imperatorum tempora, quorum rescripta *h. l.* memorantur, sub quibus item L. Volusius Mæcianus vixit, scripsêre. Quod genus probationis ad rem maximè puto, vbi videlicet consensus auctorum συγχρόνων aduocatur, cùm de sensu l. alicuius ambigitur.

1. Prodeat igitur primùm *Appianus* Alexandrinus, qui sub Antonino Pio scripsit circa A. D. 150. Is certè, vt eximiâ, ita prolixâ Præfatione Historiæ suæ, quam viginti quatuor libris complexus fuerat, præmissâ, Imperii Romani limites describens, non tantùm passim ait, *mediterranei Maris insulis omnibus Romanos tum imperasse, atque in ÆGEO etiam mari, MYRTOO, & in cætero mari (quod* nostrum *vocat) CYCLADAS, & Sporadas tenuisse, item Cyprum, Cretam, RHODUM, Lesbum &c. Romanos occupasse, omniáque adeò ista Romanis paruisse*, πάντα ταῦτα ἐστὶ Ῥωμαίοις ὑπήκοα: & rursum, τὰ κράτη σφᾶς τῆς θαλάσσης ἔχοντας dicit; sed &, cùm de Legionum prætenturis, Romani Imperii limiti circumfusis agit, addit, καὶ φυλάσσουσι τὴν τοσαύτην γῆν καὶ θάλασσαν ὥσπερ χωρίον, verùm tandem excertè scribit, θαλάσσης τε πάσης ἡγεμονεύουσι τῆς ἐντὸς ὅσης καὶ νήσων ἁπασῶν, &c. id est, *Mediterranei totius maris Imperium & Insularum omnium tenêre.*

2. *Aristides* item Atheniensis, de Marco Antonino Philosopho, *oratione ad eum ipsum pag.* 119. γῆ δὲ καὶ θάλαττα τὸν προστάτην στεφανοῦσιν, i. *terra verò & mare Præsidem* (ita vocat *Imperatorem*) *coronant*: Et idem rursum de Româ eiusque imperio sub eodem Marco Antonino, *tom.* 1. *p.* 354. ἀλλ' ἡ μὲν θάλαττα ὥσπερ ζώνη τις ἐν μέσῳ τῆς οἰκουμένης, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ὑμετέρας ἡγεμονίας τέτακται, περὶ δὲ, &c. quem alioquin locum non vbique rectè vertit Interpres: tu verte *sed mare instar cinguli cuiusdam per medium orbem terrarum pariter sub imperio vestro agit.* Videndus idem passim totâ eâ Oratione

& no-

& nominatim *pag.* 382. 383. 360. 397.

3. *Oppianus* Cilix, ἁλιευτικῶν 3. initio ſtatim ad Antoninum Caracallam Imp.

> Σοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ σκήπτροισι θάλασσα
> Εἱλεῖται, καὶ φῦλα Ποσειδάωνος ἐναύλων.
> *Tuis enim ſub ſceptris Mare*
> *Voluitur, & greges Neptuni incolarum.*

4. *Philoſtratus* tandem (qui ſub Seuero Imp. vixit ad Philippum Imp. vſque, teſte Suidâ) *lib.* 7. *de vitâ Apollonii cap.* 2. vbi de Domitiano, ὑφ᾽ ᾧ θάλαττά τε ἦν καὶ γῆ πᾶσα.

CAP. XIII.

IVDICIVM de nonnullorum Interpretation.

QVINQVE *aliorum, quamlibèt maris Imperium Imperatori vindicantium, Interpretationes diſcuſſæ.* 1. Alciati *ſententia, eiúſque naui: vnde illi nati? ex eo potiſſimùm quòd* νόμον *initio reſcripti pro L. Rhodiâ accepit.* 2. Ignei & *ſequacium errores. Princeps an dicatur* lex *in* hl. 3. Amayæ *lapſus.* Κύριος *an ſit nomen ſoluta omnibus legum repagulis poteſtatis. Non quæſitum* hl. *de iure fiſci.* 4. Doctiſſ. Petiti *emendatio & interpretatio expenditur. Circa facti ſpecies obſeruatio. Non quidquid libello comprehenditur, ei remedium quoque depoſcitur.* 5. Viri Clariſſi-

K 3

mi Seldeni *duæ interpretationes ſub manum eruocantur. Judicium de rebus nauticis Antonini Reſcripto ad Iudicem remitti: Quo fine?* 6. Salmaſii *interpretatio & emendatio.*

SVPEREST nunc vltimo loco, vt hanc legem à nonnullis etiam Virorum Clariſſimorum erroribus & næuis vindicemus; qui etſi eadem nobiſcum rectè ſentiant, definiántque adeò, hac quoque lege Imperatori Maris dominium ſeu Imperium adſcri, iidem tamen in eâ interpretandâ non vno genere impingunt: Quos rectam in viam reducere inſtitui, non obtrectandi cuiquam animo ſtudióque, verùm vt hæc lex ſuo & genuino ſemel ſenſui vndiquaq; quantum in me reddatur, habeántque viri deinceps veri amantes, in quo pedem figant, οὐδὲν περιτρεπόμενοι.

I. Ab *Alciato* initium ducemus, à quo & melior Iurisprudentia proficere cœpit. Is igitur, *lib.* 2. *Diſputationum c.*5. cùm perridiculam eorum ſententiam eſſe pronunciaret, qui huiuſce legis auctoritate maris imperium ad Imperatores non pertinuiſſe cenſent, Antonini tamen reſcripto hunc ſenſum affingit: *Ego mundi*, inquit, *dominus ſum*, *quia orbem terrarum ex lege meâ rego*, *lex autem* (Rhodia ſcilicet) *maris eſt domina*, *quoniam ex ea jus in Mari redditur.* Quæ & ipſa ſententia Cujacii fuit, *notis ad Pauli ſententias.* In quâ tamen quot ſunt verba, tot quoque ſunt næui. 1. Nam & κόσμον θαλάσσῃ perperam hic opponit. 2. Et *Dominii* ſpeciem adhuc aliquam mari tribuit, quale nullum hac lege tribuitur, ſed judicium tantùm ſecundùm eam fieri jubetur: κρινέσθω, inquit, τῷ νόμῳ τῷ Ροδίων, & oppoſitè quidem ad vocem κύριος. 3. & *Dominii* vocem

ad

ad μονοθετικὴν restringit, cùm κύριος sit, qui plenissimum rei Dominium & arbitrium habet. 4. Sed & νόμον (ibi, νόμος θαλάσσης) quæ ei præcipua errandi causa fuit, perperam interpretatur de l. Rhodiâ, cùm ibi, νόμος θαλάσσης conjunctim sit, jus quodcunque prætensum in mari, & sæpe controuersum. 5. Adde quòd & idem interpunctionis vitium cum aliis admittit. 6. neque jam habent sequentia cum quibus cohęreant. 7. & relatiuúm *qua* in interpretatione, ibi, τῷ νόμῳ, *quâ lege* infarcit. Præ quo omni, quid perspicuum aut fluidum magis, quàm si continuo ita spiritu Rescriptum legatur, & interpungatur: ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῶν Ῥοδίων ναυτικῷ κρινέσθω, id est. *Sum ego quidem orbis* (& sic maris quoque) *dominus*; *sed tamen Ius Maris* (i. jus quod in mari prætenditur, vel obtinere dicitur) *ex lege Rhodiâ nauticâ judicetur.*

II. *Secunda* sententia est eorum, in quibus Igneus, *repetit. ad l. necessarios* 5. §. *non alias* 2. *num.* 700. 701. &c. *π. ad SC. Sylanianum* (cuius hac de re scripta fateor me non sine ingenti risu legisse) Forcatulus item, *in Cupidine Iurisperito cap.* 9. & Mendoza *lib.* 1. *de pactis cap.* 5. *quæstion.* 2. *π.* 25. qui hæc verba, ὁ δὲ νόμος θαλάσσης (quæ tamen Igneus Græca nunquam legere potuit, multò minùs intelligere) ita accipiunt, quasi dixerit Antoninus, *se quidem mundi Dominum esse, legem autem etiam esse se maris.* Verùm & hic sensus perquam absurdus est, qui non tantùm eodem vitio quo superior laborat; tum falsæ interpunctionis, tum & interpretationis, ac nominatim cùm ita κόσμον θαλάσσῃ opponit, neque habent sequentia cum quibus cohæreant, verùm & eo insuper, quòd dicat Imperatorem sese & Dominum mundi dicere, mox & legem quoque Maris: legem, inquam, maris, quia legem mari dicere possit. Quasi verò non & dominii pars sit νομοθετική, & qui *dominum* se jam dixerat, non & legem à se dici posse jam dixisset? Deinde si id ita esset, saltem dixisse Imperatorem oportuisset,

tuiſſet, non legem ſe eſſe, ſed *legem ponere poſſe*, vel *dicere?* Et quis tandem nouus hic eloquentiæ flos, vt Imperator in nudo aliquo breuiq; Reſcripto, figurato adeò ſermone, poſteaquam ſeſe dominum mundi dixit, ſeſe ipſum quoque legem eſſe dicat? Facilè equidem admitto, quod & antea diximus, Imperatorem, pariter vt Magiſtratum quemcumque, νόμον ἔμψυχον dici, ſed inſolens planè eſt, nulloq; ſatis exemplo aut ratione nixum, vt ipſemet Imperator ſeſe legem vocet: Quod etſi fieri poſſe diceretur, non hîc tamen adhuc admitti poſſet: alioquin enim Imperatorem nonniſi Maris legem, at non & terræ dicendum foret.

III. *Tertia* ſententia eſt Amayæ Hiſpani Iuriſconſulti, 1. *Obſeruationum* 1. *num.* 76. qui ita hanc legem interpretatur. *Quamuis ego ſim Mundi dominus & Imperator, atque ita legibus ſolutus, neque tenear ex præcepto aliquo ſubditis reſpondere, adhuc tamen lex ſit domina & Regina maris, id eſt, rebus quæ in mari acciderunt imperet, cùm pertineat ad res nauticas, neque fiſcus præferatur cum ſubditorum damno, ſed fiſci & priuati æquâ lance debet tractari iuſtitia & ideo reſpondere tenebitur fiſcus.* Nempe, moderationis Principis hæc verba eſſe vult, ne fiſcus cum ſubditorum damno locupletetur. Verùm, vt omittam & inuolucra orationis, & communes cum aliis errores, quaſi νόμος (ibi, νόμος θαλάσσης) ſit lex: rurſum, quaſi *lex domina maris* dicatur: Item, quaſi ϛιγμὴ ponenda ſit poſt vocem θαλάσσης, vnde iam hæc, *ea res*, in ſequentibus infarcit. De ipsâ ſententiâ videamus. Quibus quæſo fidiculis efficiet vnquam, vel ex quibus tandem huius legis verbis exprimet, differentiam inter ſolutam Imperatoris poteſtatem & moderationem eius hac lege contineri? Quod ſi ita eſſet, dicere etiam oportuiſſet Imperatorem, νόμος ἢ τῆς θαλάσσης κύριος ἔστω, vt infrà dicitur κρινέσθω. Deinde, ſi hæc ſententia admittitur, dicendum fuerit, Imperatorem æquanimitatem ſuam in Mari tantùm hîc oſtentare, & per conſequens abſolutam poteſta-

potestatem in terrâ sibi semper vindicare, quod absurdum. Quintò falsum est, κυρίου appellatione hîc denotari absolutam potestatem, quam describit æquanimitati oppositam: Iam enim diu est, cùm κυρίου seu *Domini* appellatio, olim quidem odiosa & ab Imperatoribus nonnullis spreta, his hoc tempore tribui cœpit, non quasi index παμβασιλείας, solutæq; potestatis omnibus legum repagulis, verùm ceu titulus iustæ dominationis & Imperii. Sextò, toti Iurisprudentiæ aduersatur hæc sententia, quæ nullam talem absolutam Principis potestatem, imò tempestatem, agnoscit, qualem ipse vult; quod *Vlpianus noster* ostendit. Tandem, quod antea quoque euicimus, non quærebatur in specie huius legis de Principe, vel eius fisco, verùm de Cycladũ incolis, eorúmque seruis, qui compendium ex naufragio quærebant, de quibus ideò Eudæmon querebatur.

IV. *Quarta* sententia est Viri doctissimi Samuelis Petiti, qui *Miscellan.* 3.c. 11. quamlibèt & ipse eiusdem nobiscum super Dominio maris ad Imperatorem pertinente, sententiæ, nouam tamen emendationem in hac lege tentat, &, vt illi locus esse possit, geminam querelam libello Eudæmonis contineri putat, ac proinde & duplex ad eas Imperatoris Antonini rescriptum præsupponit: scilicet pro illis, ὁ ἢ νόμος τῆς θαλάσσης, reponendum putat, ὁ ἢ ἄνεμος τῆς θαλάσσης, hoc sensu, *Querebatur Eudæmon se naufragium fecisse, & præterea merces suas in naufragio fuisse direptas: Ad prius respondere Antoninum, se quidem orbis dominum esse, sed tamen vento imperium esse in mare, neque à se legem vento dici posse, ideóque ne faceret naufragium Eudæmon à se præstari non potuisse.* Quod ad alterum verò attinet, jubere Antoninum, *vt ex lege Rhodiâ judicio experiatur.* Inuitus cum viro doctissimo, cui ego factum discupio, congredior, sed quando huc semel prolapsus sum, ad institutum pertinet, genuinam huius legis vt sententiam ita & lectionem vndiquaque tueri.

Igitur obseruo primùm, id ita illi excidisse, tum ob

vitium interpunctionis, de quo toties: tum ob minùs perspectam horum verborum, νόμ☉ τῆς θαλάσσης, significationem: ex quo gemino fermè fonte aliæ quoque sententiæ erroneæ enatæ sunt. Quod rem ipsam attinet, tenendum est, Eudæmonem non de naufragio quasi ei remediú quæreret conquestum, sed de prædâ tantùm seruorum publicorum. Nam etsi duos casus suos in hac facti specie memoret Eudæmon, puta naufragium & deprædationem, (vt & superioribus capitibus eos alio fine distinxi) attamen aduersus deprędationem tantùm remedium ab Imperatore is postulat: ideò videlic. tantùm naufragii mentione factâ, tanquam eius quod præcesserat, quódque posteriori caussam præbuerat: ideò etiam id ita implicitè & inuolutè proponit ναυφράγιον ποιήσαντες διηρπάγημεν. Non omnia scilicet, quæ in facti speciem vèl etiam querelam conferuntur, seu narrantur, eò pertinent, quasi ad ea singula Imperatoris responsum vel remedium expetatur vel exspectetur, sed eò sæpe tantùm, vt casus plenè figuretur, cum omnibus circumstantiis suis, antecedentibus & consequentibus, id genus aliis. Et quidem necessariò sæpe, vt in huius legis specie, vbi non satis erat Eudæmoni ad atrocitatem facti, seu prædæ denotandam, memorasse sese direptum, verùm insuper *naufragii* factam mentionem oportuit. eò quòd atrocior sit præda, quæ de naufragio sit, improbius furtum & latrocinium, de quo suprà. Tandem si hæc sententia admittitur, quid quæso frigidius esse possit responso Antonini? haud aliter, atque si *mortuum spoliatum* quis apud Principem questus esset, is verò responderet, *non potuisse se efficere quin is moreretur.* Et tamen viro doctissimo, qui *de modo vsurarum* post hæc à me edita scripsit, *pag.* 204. Petiti emendatio ita placuit, vt si is non occupasset, non aliter cogitare aut excogitare sese potuisse asserat, & hoc quidem argumento, quòd venti in mari imperent reuerà, & ideò veteres Romani tempestatib. hostias immolârint, & ædes vouerint, & Antiphanes Comicus

ἄνεμον

ἀνέμων κύριον omnium, quę in mari sunt & nauigant, dixerit:

> Ἐπὶ χείμας Ἰνδῶν ἐκπόρος πρεσβεύει μέγα
> Ὧν ἐστι πάντων ἐστὶ τ' ἀνέμων κύριος.

Et his similia ex Propertio & Virgilio. Quibus adde Propertianum, ni fallor, illud:

> *Ventorum est quodcumque paras.*

Putes Antoninum Imp. non hîc legem scribentem aut rescribentem, verùm poëticum aliquod carmen effundentem, vt hîc Viro doctissimo reponam suamet ipsi verba. An hoc dignum lege & rescripto Principis, in quo omnia candida & aperta esse debent?

V. Sequuntur V. CL. Ioannis Seldeni duæ, siue interpunctiones siue interpretationes: quarum prior hæc est, *Ego quidem Mundi dominus, sed verò huiusmodi*, seu *illa lex* seu *mos est maris. Lege Rhodiâ decernatur nautica*, *quatenus eidem nostrarum legum nulla aduersatur.* Hoc sensu: regulariter morem seu legem maris obtinere, quâ naufragorum bona ad publicanos pertineant: vt ita ὁ νόμος τῆς θαλάσσης referatur ad rem à publicanis gestam: quæ res gesta cùm breuiter & succinctè narrata fuisset in libello Eudæmonis nullis additis cirumstantiis, eam voluerit rectè Antoninus decerni, temperamentis seruatis, ex quibus vel publicani bona naufragorum restituere cogerentur, & retrò naufragi adquiescere necesse haberent, sed quatenus interea leges Romanæ non aduersantur. Verùm, vt omittam communes cum aliis errores, veluti interpunctionis & quòd δημοσίους *publicanos* interpretatur, coacta seu βίαια sunt hæc nimis omnia, neque verbis satis respondent. Nempe vult verba ista, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης esse Imperatoris fatentis morem seu legem hanc esse, vt naufragorum bona ad publicanos pertineant: Quod planè alienum est: namneque id verba vllo modo sonant, & quænam hæc oppositio fuerit, ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, *ego quidem Mundi dominus sum, sed est hic mos* seu *lex maris?* Certè hujus oppositionis vim non capio: an enim mos

palis, vel etiam peregrina in vſum deriuetur, ſic vt pro regulâ ea jam habeatur: Id enim ſæpe fit, non ob vim Imperii, vt cùm victis Leges dantur, verùm vltrò, ob eximiam videlicet eius æquitatē & εὐνομίαν, & quidem inter populos eidem Principi ſubditos, vt in ſpecie *huius legis.* Sic ſanè & in municipiis, in quibus cauſis ſcriptæ leges vel etiam conſuetudo deficerent, jus, quo vrbs Roma vteretur, ſeruabatur *l. de quib.* 32. *π. de legib.* etſi datum iſtud vrbis Romæ dignitati, vnde in omnia regimen, juráque orta erant, & ſic ἀξιώματι tantæ vrbis, cui & alia ſimulacra veteris Imperii, ſub Imperatoribus, relicta fuêre, quod alioquin Principi & in Principem ipſa contulerat. Imò & hoc ipſum ſub hac adhuc limitatione, *vt non TAMen*, (i. *non tam tamen*) *ſpectandum eſſet quid Romæ factum eſſet, quàm quid fieri deberet.* Et multò minùs igitur cuiuſquam extranei Imperio aut Libertati detrahit, vbi peregrinæ Leges, quæ ſummâ ſeſe æquitate commendârunt, inuehuntur, & in forum vsúmq; deriuantur: ſiue nomine obliterato (quomodo Leges olim à Græcis ciuitatibus petitæ, vel etiam quæ vſquam egregia erant, in XII. Tabulas relata fuêre) ſiue retento adhuc nomine ſuo gentilitio: quoties videlicet peregrina ὁμοθέσια, pro Exemplari Iudicibus proponitur. Sic ſanè Romanis hodie legibus vtuntur liberrimè omnium Regna populíque, tanquam æqui boníque fonte. Quo qui aliter vtuntur, næ illi perquam ſuaues ſunt, parúmque ſibi conſulunt: cùm verſo hodie Regnorum populorúmque ſtatu in aliam quàm Romanorum olim Imperiū formam, Iuri Romano nonniſi abſurdè quiſquam ſeſe illiget. Et prudentiſſimè omnium *Galli*, qui eo loco Leges Romanas habent, quo & quatenus fontem boni æquíque: quo ſimul & Dignitati ſuæ rectè conſulunt: & veram Iuris dicendi orbitam tenent. Quod quidem & hîc ἐν παρόδῳ additum volui, aduerſus in *Rationalia* quorundam hac de re judicia, qui Gallos eâ re perquam iniquè pipulo differunt.

Ergo, vt eò redeam, nihilo magis iſtâ Legum Rhodiarum auctoritate, quam ei Antoninus aliiq; Impp. tribuunt, ſummo Imperatorum arbitrio ſeu Imperio detrahitur, quàm ſi diſciplinam hodie aut leges militares, vel nauales à *Belgis* aliiſve quis mutuaretur: & ſecundùm eas, controverſias militares vel nauticas domi judicari juberet.

CAP. XII.

COAETANEORVM Scriptorum ſuffragia ſeu teſtimonia.

Imperatorem Maris dominum exertè dici à coætaneis ſcriptoribus. 1. Appiani *Alexandrini locus ſub Antonino Pio.* 2. Ariſtidis, *ſub Marco Antonino.* 3. Oppiani, *ſub Antonino Caracallâ.* 4. Philoſtrati, *qui ad Imp. Philippum peruenit.*

POSTEAQVAM ex ipſiuſmet legis ἀξίωσις viſceribus, Legúmque Rhodiarum Auctoritate, & quidem κατ' πόδα, tot atque inuictis argumentis effecimus, *Imperatorem non minùs maris atque terræ Dominum fuiſſe*, vt tot fermè jam verborum, imò ſuſcepti penè laboris, pœniteat, velut in re adeò clarâ & perſpicuâ atque in oculos incurrente, mantiſſę tamen atque auctarii cuiuſdam vice, veterum ſcriptorum hac in re conſenſum addere juuat. Non equidem, vt per ſingulas nunc ætates decurramus, quod nimium, neque huiuſce operæ, verùm

verùm, quod & ad L. nostram proximè accedit, & abunbè futurum est, denunciato tantùm coæuis fermè scriptoribus testimonio, qui per ea ipsa Antoninorum Imperatorum tempora, quorum rescripta *h. l.* memorantur, sub quibus item L. Volusius Mæcianus vixit, scripsêre. Quod genus probationis ad rem maximè puto, vbi videlicet consensus auctorum συγχρόνων aduocatur, cùm de sensu l. alicuius ambigitur.

1. Prodeat igitur primùm *Appianus* Alexandrinus, qui sub Antonino Pio scripsit circa A. D. 150. Is certè, vt eximiâ, ita prolixâ Præfatione Historiæ suæ, quam viginti quatuor libris complexus fuerat, præmissâ, Imperii Romani limites describens, non tantùm passim ait, *mediterranei Maris insulis omnibus Romanos tum imperasse, atque in ÆGEO etiam mari, MYRTOO, & in cætero mari* (*quod* nostrum *vocat*) *CYCLADAS, & Sporadas tenuisse, item Cyprum, Cretam, RHODUM, Lesbum &c. Romanos occupasse, omniáque adeò ista Romanis paruisse*, πάντα ταῦτα ἐστὶ Ῥωμαίοις ὑπήκοα: & rursum, τὰ κράτη τὰ τῆς θαλάσσης ἔχοντας dicit; sed &, cùm de Legionum prætenturis, Romani Imperii limiti circumfusis agit, addit, καὶ φυλάσσουσι τὴν τοσήνδε τὴν γῆν καὶ θάλασσαν ὥσπερ χωρίον, verùm tandem exertè scribit, θαλάσσης τε πάσης ἡγεμονεύουσι τῆς ἐντὸς ὅσης καὶ νήσων ἁπασῶν, &c. id est, *Mediterranei totius maris Imperium & Insularum omnium tenêre.*

2. *Aristides* item Atheniensis, de Marco Antonino Philosopho, *oratione ad eum ipsum pag.* 119. γῆ δὲ καὶ θάλαττα τὸν προστάτην στεφανοῦσιν, i. *terra verò & mare Præsidem* (ita vocat *Imperatorem*) *coronant*: Et idem rursum de Româ eiusq; imperio sub eodem Marco Antonino, *tom.* 1. *p.* 354. ἀλλ' ἡ μὲν θάλαττα ὥσπερ ζώνη τις ἐν μέσῳ τῆς οἰκουμένης, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ὑμετέρας ἡγεμονίας τέτακται, περὶ δὲ, &c. quem alioquin locum non vbique rectè vertit Interpres: tu verte *sed mare instar cinguli cuiusdam per medium orbem terrarum pariter sub imperio vestro agit.* Videndus idem passim totâ eâ Oratione

& no-

& nominatim *pag.* 382. 383. 360. 397.

3. *Oppianus* Cilix, ἁλιευτικῶν 3. initio statim ad Antoninum Caracallam Imp.

Σοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ σκήπτροισι θάλασσα
Εἱλεῖται, καὶ φῦλα Ποσειδάωνος ἐναύλων.
Tuis enim sub sceptris Mare
Voluitur, & greges Neptuni incolarum.

4. *Philostratus* tandem (qui sub Seuero Imp. vixit ad Philippum Imp. vsque, teste Suidâ) *lib.* 7. *de vitâ Apollonii cap.* 2. vbi de Domitiano, ὑφ' ᾧ θάλαττά τε ἦν καὶ γῆ πᾶσα.

CAP. XIIII.

IVDICIVM de nonnullorum Interpretation.

QVINQVE *aliorum, quamlibèt maris Imperium Imperatori vindicantium, Interpretationes discussa.* 1. Alciati *sententia, eiúsque naui: vnde illi nati? ex eo potissimùm quòd* νόμον *initio rescripti pro L. Rhodiâ accepit.* 2. Ignei *&* *sequacium errores. Princeps an dicatur* lex *in* hl. 3. Amayæ *lapsus.* Κύριος *an sit nomen soluta omnibus legum repagulis potestatis. Non quasitum* hl. *de jure fisci.* 4. Doctiss. Petiti *emendatio & interpretatio expenditur. Circa facti species obseruatio. Non quidquid libello comprehenditur, ei remedium quoque deposcitur.* 5. Viri Clarissi-

mi Seldeni *duæ interpretationes sub manum eruocantur. Judicium de rebus nauticis Antonini Rescripto ad Iudicem remitti: Quo fine?* 6. Salmasii *interpretatio & emendatio.*

S VPEREST nunc vltimo loco, vt hanc legem à nonnullis etiam Virorum Clarissimorum erroribus & næuis vindicemus, qui etsi eadem nobiscum rectè sentiant, definiántque adeò, hac quoque lege Imperatori Maris dominium seu Imperium adseri, iidem tamen in eâ interpretandâ non vno genere impingunt: Quos rectam in viam reducere institui, non obtrectandi cuiquam animo studióque, verùm vt hæc lex suo & genuino semel sensui vndiquaq; quantum in me reddatur, habeántque viri deinceps veri amantes, in quo pedem figant, οὐδὲν περιτρεπόμενοι.

I. Ab *Alciato* initium ducemus, à quo & melior Iurisprudentia proficere cœpit. Is igitur, *lib.* 2. *Disputationum c.*5. cùm perridiculam eorum sententiam esse pronunciaret, qui huiusce legis auctoritate maris imperium ad Imperatores non pertinuisse censent, Antonini tamen rescripto hunc sensum affingit: *Ego mundi*, inquit, *dominus sum, quia orbem terrarum ex lege meâ rego, lex autem* (Rhodia scilicet) *maris est domina, quoniam ex ea jus in Mari redditur.* Quæ & ipsa sententia Cujacii fuit, *notis ad Pauli sententias.* In quâ tamen quot sunt verba, tot quoque sunt næui. 1. Nam & κόσμον θαλάσσῃ perperam hic opponit. 2. Et *Dominii* speciem adhuc aliquam mari tribuit, quale nullum hac lege tribuitur, sed judicium tantùm secundùm eam fieri jubetur: κρινέσθω, inquit, τῷ νόμῳ τῶν Ῥοδίων, & oppositè quidem ad vocem κυρίου. 3. & *Dominii* vocem ad

ad νομοθετικὴν restringit, cùm κύριος sit, qui plenissimum rei Dominium & arbitrium habet. 4. Sed & νόμον (ibi, νόμος θαλάσσης) quæ ei præcipua errandi causa fuit, perperam interpretatur de l. Rhodiâ, cùm ibi, νόμος θαλάσσης conjunctim sit, jus quodcunque prætensum in mari, & sæpe controuersum. 5. Adde quòd & idem interpunctionis vitium cum aliis admittit. 6. neque jam habent sequentia cum quibus cohæreant. 7. & relatiuúm *qua* in interpretatione, ibi, τῷ νόμῳ, *quâ lege* infarcit. Præ quo omni, quid perspicuum aut fluidum magis, quàm si continuo ita spiritu Rescriptum legatur, & interpungatur: ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῶν Ῥοδίων ναυτικῷ κρινέσθω, id est. *Sum ego quidem orbis* (& sic maris quoque) *dominus; sed tamen Ius Maris* (i. jus quod in mari prætenditur, vel obtinere dicitur) *ex lege Rhodiâ nauticâ judicetur.*

II. *Secunda* sententia est eorum, in quibus Igneus, *repetit. ad l. necessarios* 5 §. *non alias* 2. *num.* 700. 701. &c. *π. ad SC. Sylanianum* (cuius hac de re scripta fateor me non sine ingenti risu legisse) Forcatulus item, *in Cupidine Iurisperito cap.* 9. & Mendoza *lib.* 1. *de pactis cap.* 5. *quæstion.* 2. *π.* 25. qui hæc verba, ὁ δὲ νόμος θαλάσσης (quæ tamen Igneus Græca nunquam legere potuit, multò minùs intelligere) ita accipiunt, quasi dixerit Antoninus, *se quidem mundi Dominum esse, legem autem etiam esse se maris.* Verùm & hic sensus perquam absurdus est, qui non tantùm eodem vitio quo superior laborat: tum falsæ interpunctionis, tum & interpretationis, ac nominatim cùm ita κόσμον θαλάσσῃ opponit, neque habent sequentia cum quibus cohæreant, verùm & eo insuper, quòd dicat Imperatorem sese & Dominum mundi dicere, mox & legem quoque Maris: legem, inquam, maris, quia legem mari dicere possit. Quasi verò non & dominii pars sit νομοθετικὴ, & qui *dominum* se jam dixerat, non & legem à se dici posse jam dixisset? Deinde si id ita esset, saltem dixisse Imperatorem opor-

tuisset, non legem se esse, sed *legem ponere posse*, vel *dicere?* Et quis tandem nouus hic eloquentiæ flos, vt Imperator in nudo aliquo breuiq; Rescripto, figurato adeò sermone, posteaquam sese dominum mundi dixit, sese ipsum quoque legem esse dicat? Facilè equidem admitto, quod & antea diximus, Imperatorem, pariter vt Magistratum quemcumque, νόμον ἔμψυχον dici, sed insolens planè est, nulloq; satis exemplo aut ratione nixum, vt ipsemet Imperator sese legem vocet: Quod etsi fieri posse diceretur, non hîc tamen adhuc admitti posset: alioquin enim Imperatorem nonnisi Maris legem, at non & terræ dicendum foret.

III. *Tertia* sententia est Amayæ Hispani Iurisconsulti, 1. *Obseruationum* 1. *num.* 76. qui ita hanc legem interpretatur. *Quamuis ego sim Mundi dominus & Imperator, atque ita legibus solutus, neque tenear ex præcepto aliquo subditis respondere, adhuc tamen lex sit domina & Regina maris, id est, rebus quæ in mari acciderunt imperet, cùm pertineat ad res nauticas, neque fiscus præferatur cum subditorum damno, sed fisci & priuati aquâ lance debet tractari iustitia & ideò respondere tenebitur fiscus.* Nempe, moderationis Principis hæc verba esse vult, ne fiscus cum subditorum damno locupletetur. Verùm, vt omittam & inuolucra orationis, & communes cum aliis errores, quasi νόμος (ibi, νόμος θαλάσσης) sit lex: rursum, quasi *lex domina maris* dicatur: Item, quasi στιγμὴ ponenda sit post vocem θαλάσσης, vnde iam hæc, *ea res*, in sequentibus infarcit. De ipsâ sententiâ videamus. Quibus quæso fidiculis efficiet vnquam, vel ex quibus tandem huius legis verbis exprimet, differentiam inter solutam Imperatoris potestatem & moderationem eius hac lege contineri? Quod si ita esset, dicere etiam oportuisset Imperatorem, νόμος δὲ τῆς θαλάσσης κύριος ἔστω, vt infrà dicitur κεκρίσθω. Deinde, si hæc sententia admittitur, dicendum fuerit, Imperatorem æquanimitatem suam in Mari tantùm hîc ostentare, & per consequens absolutam potesta-

potestatem in terrâ sibi semper vindicare, quod absurdum. Quintò falsum est, κυρίου appellatione hîc denotari absolutam potestatem, quam describit æquanimitati oppositam: Iam enim diu est, cùm κυρίου seu *Domini* appellatio, olim quidem odiosa & ab Imperatoribus nonnullis spreta, his hoc tempore tribui cœpit, non quasi index παμβασιλείας, solutæque potestatis omnibus legum repagulis, verùm ceu titulus iustæ dominationis & Imperii. Sextò, toti Iurisprudentiæ aduersatur hæc sententia, quæ nullam talem absolutam Principis potestatem, imò tempestatem, agnoscit, qualem ipse vult, quod *Vlpianus noster* ostendit. Tandem, quod antea quoque euicimus, non quærebatur in specie huius legis de Principe, vel eius fisco, verùm de Cycladũ incolis, eorúmque seruis, qui compendium ex naufragio quærebant, de quibus ideò Eudæmon querebatur.

IV. *Quarta* sententia est Viri doctissimi Samuelis Petiti, qui *Miscellan.* 3.c. 11. quamlibèt & ipse eiusdem nobiscum super Dominio maris ad Imperatorem pertinente, sententiæ, nouam tamen emendationem in hac lege tentat, &, vt illi locus esse possit, geminam querelam libello Eudæmonis contineri putat, ac proinde & duplex ad eas Imperatoris Antonini rescriptum præsupponit: scilicet pro illis, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, reponendum putat, ὁ δὲ ἄνεμος τῆς θαλάσσης, hoc sensu, *Querebatur Eudæmon se naufragium fecisse, & præterea merces suas in naufragio fuisse direptas: Ad prius respondere Antoninum, se quidem orbis dominum esse, sed tamen vento imperium esse in mare, neque à se legem vento dici posse, ideóque ne faceret naufragium Eudæmon à se præstari non potuisse.* Quod ad alterum verò attinet, iubere Antoninum, *vt ex lege Rhodiâ judicio experiatur.* Inuitus cum viro doctissimo, cui ego factum discupio, congredior, sed quando huc semel prolapsus sum, ad institutum pertinet, genuinam huius legis vt sententiam ita & lectionem vndiquaque tueri.

Igitur obseruo primùm, id ita illi excidisse, tum ob

ἀνέμων κύριον omnium, quę in mari sunt & nauigant, dixerit:

Ἐπὶ χείμας ἰνδῶν ἀπόσσης κρατεῖ μέγα
Ὧν ἔστι πάντων ἐστὶ ἄνεμος κύριος.

Et his similia ex Propertio & Virgilio. Quibus adde Propertianum, ni fallor, illud:

Ventorum est quodcumque paras.

Putes Antoninum Imp. non hîc legem scribentem aut rescribentem, verùm poëticum aliquod carmen effundentem, vt hîc Viro doctissimo reponam suamet ipsi verba. An hoc dignum lege & rescripto Principis, in quo omnia candida & aperta esse debent?

V. Sequuntur V. CL. Ioannis Seldeni duæ, siue interpunctiones siue interpretationes: quarum prior hæc est, *Ego quidem Mundi dominus, sed verò huiusmodi*, seu *illa lex* seu *mos est maris. Lege Rhodiâ decernatur nautica, quatenus eidem nostrarum legum nulla aduersatur.* Hoc sensu: regulariter morem seu legem maris obtinere, quâ naufragorum bona ad publicanos pertineant: vt ita ὁ νόμος τῆς θαλάσσης referatur ad rem à publicanis gestam: quæ res gesta cùm breuiter & succinctè narrata fuisset in libello Eudæmonis nullis additis cirumstantiis, eam voluerit rectè Antoninus decerni, temperamentis seruatis, ex quibus vel publicani bona naufragorum restituere cogerentur, & retrò naufragi adquiescere necesse haberent, sed quatenus interea leges Romanæ non aduersantur. Verùm, vt omittam communes cum aliis errores, veluti interpunctionis & quòd δημοσίους *publicanos* interpretatur, coacta seu βίαια sunt hæc nimis omnia, neque verbis satis respondent. Nempe vult verba ista, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης esse Imperatoris fatentis morem seu legem hanc esse, vt naufragorum bona ad publicanos pertineant: Quod planè alienum est: nam neque id verba vllo modo sonant, & quænam hæc oppositio fuerit, *ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος*, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, *ego quidem Mundi dominus sum, sed est hic mos* seu *lex maris?* Certè hujus oppositionis vim non capio: an enim mos

dominio Imperatoris Mundi quidquam adimit? Deinde, an -έμον statim & abruptè vocasset Antoninus, causâ non cognitâ, quam διαρπαγὴν Eudęmon diserrtè indigitauerat? Pręsupponebat equidem Antoninus, posse fieri, vt quam Eudæmon διαρπαγὴν crederet, ea νόμος θαλάσσης esset; sed antequam rei veritatem resciuisset, vti eius sollicitudinem à se abdicat, dum ad legem Rhodiam rem remittit, nihil vtique definire vtramuis in partem potuit, imò neque voluit Antoninus, sed imò ad Iudicem negotium indecisum remisit: addito adhuc temperamento quod Iudex sequeretur. Iam *si sequentia* spectamus, quæ à superioribus vir ille CL. diuellit, τῷ νόμῳ τῶν Ροδίων κρι έσθω, ἐν οἷς μήτις τῶν ἡμετέρων νόμων ἐναντιοῦται (Quæ & sic vertit, *Lege Rhodia decernatur Nautica quatenus eidem nostrarum legum nulla aduersatur.*) Hic quæro vbi compareat istud *quatenus*, ait enim Antoninus, ἐν οἷς, &c. hac apertâ interpretatione, *in quibus*, *&c.* simili formulâ quâ Iurisconsulti de consuetudine agentes, *in his quæ non ex scripto descendunt*, vel *de quibus causis scriptis legibus non vtimur.* Nempe Antoninus casuum diuersitatem his verbis indicare voluit: hoc sensu, jus Maris secũdùm leges Rhodias dijudicari oportere, non tamen iis casibus quibus leges Imperatorum iis contrariæ essent. Et sic non prædæ modum, quod vult Seldeni sententia, ex lege Rhodiâ definiri vult his verbis Antoninus, ἐν οἷς, sed imò casus non definiri ex eâ, vbi leges Imperatorum contrariantur. Item quęro, quod subjectum jam voci isti κρινέσθω subjicietur, quod vtique nullum erit, si hic versus à priori diuellitur, quo apertè subjectum continetur, νόμος θαλάσσης? Nempe enim, vt summatim huius sententiæ contextum edisseram, 1. de *Iudicio* hîc agitur, κρινέσθω, ait lex. 2. Cuius verò rei, seu quâ de re? *super* νόμῳ θαλάσσης, i. *super jure quod obtinere dicitur in mari.* 3. Quæ judicii forma siue regula? τῷ νόμῳ τῶν Ροδίων ναυτικῷ, *secundùm legem Rhodiam* seu *ex præscripto eius.* 4. Quę determinatio? ἐν οἷς μήτις, &c. *nisi si qua Lex Imperatoria aduersa-*

aduersatur. Quid perſpicuum magis?

Altera jam Seldeni interpunctio, veritati propior, eadem quidem cum hac noſtrâ eſt, verùm interpretatio jam diuerſa: nam & νόμον τῆς θαλάσσης itidem de facto ſeu more publicanorum interpretatur, ita, *ſed verò lex* ſeu *mos ille maris:* Cùm tamen neque de publicanis *hac lege* agatur: neque νόμ☉ τῆς θαλάσσης hîc factum denotet, ſeu, morem, ſed *Ius* quod obtinere dicitur in mari vel prætenditur, vt ſuprà oſtenſum eſt.

VI. Poſt primam huius hypomnematis editionem emerſit noua Viri optimo jure celeberrimi Cl. Salmaſii tum interpretatio, tum & emendatio duplex in his verbis, ναυφράγιον ποιήσαντες ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διηρπάγημεν ὑπὸ τῶν δημοσίων &c. ſubſtitutâ voce παραλίᾳ loco Ἰταλίᾳ, & voce δημοσιωνῶν loco δημοσίων, quaſi hæc lex ad publicanos pertineat (quod ſuprà refutatum) déque naufragio non in alto verùm in littore ἐν παραλίᾳ facto hic quæſitum fuerit, an ſicut publicani naufragio in alto facto res in littus expulſas ſibi jure tum vindicabant, vindicare pariter poſſent, naufragio in ipſo littore ἐν παραλίᾳ facto quum jam terram attigiſſent. An verò caſus hic aliud jus videatur poſtulare, neque idem jus in hoc caſu fiſco competere, vt illo quaſi in medio mari longè à portu vel littore res periiſſent. Verùm vt emendatio illa ἐν παραλίᾳ nimis à vulgari ſcriptione recedit, quòd jam ſuprà dixi, cui ſimilem aliam quis non eâdem facilitate ſubſtitueret? Ita ignoſcat mihi Vir alias ſummi ingenii, ſi dixero, nihil tam alienum comminiſci eum potuiſſe. Quid enim? Nullum, puto, is locum nobis oſtendere vel edere poterit, quo de naufragio tantùm in alto mari facto id ſanciatur, vt de eo tantùm quod in littore factum, dubitari potuerit. Et quænam quæſo major dubitandi ratio hoc caſu quàm illa? Si naufragorum bona ad fiſcum tum pertinebant, an minùs

 per-

pertinere poterant naufragio in littore facto quâ in alto facto & naue mercibûsve ad littus expulsis? Cedo mihi vel minimam rationem. Et sanè non leges nostrę, non illę quas Græci Rhetores passim allegant, indistinctè de *naufragio* agunt in mari facto, & sic in quacumque eius parte? Etsi casus fortè ille prior frequentetur. Tandem cur bona ista olim fisco vindicarentur hæc vnica ratio fuit, quòd ἀδέσποτον crederetur quidquid tandem mare jactaret, quidquid inde ad littus expelleretur, quidquid inde terram attingeret, vt loquitur Antonini nostri *lex* 1. *Cod. de naufrag.* vbi obiter notandum, duos casus eâ lege comprehendi, priorem, quum nauis ipsa naufragio expulsa ad littus fuit: posteriorem, vbi exinde aliqua terram attigerunt: ita enim ibi legere malo, *si quid inde aliquam terram attigerit: si quid inde*, puta merx aliqua vel pars nauis, *aliquam terram*, siue portus is sit, siue alia littoris pars.

FINIS.